

Október 2022

Rannsóknaráætlun 2023–2025

Áætlun um rannsóknir og gagnaöflun í ferðapjónustu

Ferðamálastofa
Icelandic Tourist Board

Ferðamálastofa

Geirsgötu 9 – 101 Reykjavík
535-5500 | upplýsingar@ferdamalastofa.is

Október 2022

© 2022 – Ferðamálastofa

ferdamalastofa.is

Efnisyfirlit

1. Inngangur	4
1.1 Ráðgefandi nefnd um gagnaöflun og rannsóknir	5
1.2 Umsagnir í samráðsgátt stjórnvalda	6
2. Rannsóknaráætlun: Nokkur meginsjónarmið	7
2.1 Hlutverk ferðaþjónustu	8
2.2 Viðfangsefni rannsókna	10
2.3 Rannsóknir fyrir hverja?	11
2.4 Fjármögnun – forgangsröðun	12
3. Verkefni 2022-2024	13
3.1 Einstök verkefni: Lýsing	13
3.2 Verkefni: Yfirlit	27
4. Framkvæmd verkefna og miðlun niðurstaðna	29
4.1 Framkvæmd verkefna	30
4.2 Miðlun niðurstaðna	33
Tilvísanir	34
Viðauki 1	35
Viðauki 2	38
Viðauki 3	51

1. Inngangur

Eitt af lögbundnum hlutverkum Ferðamálastofu er að fylgjast með og stuðla að þróun ferðaþjónustu sem mikilvægrar og sjálfbærrar grunnstoðar í íslensku samfélagi með því að vinna að samræmingu, greiningum og gagnaöflun ásamt miðlun og úrvinnslu upplýsinga á málefnasviði stofnunarinnar, sbr. lög um Ferðamálastofu nr. 96/2018. Samkvæmt

2. mgr. 2. gr. reglugerðar um gagnaöflun og rannsóknir á sviði ferðamála nr. 20/2020 (sjá viðauka 1) skal stofnunin „meta þörf fyrir gagnaöflun, greiningar og rannsóknir, móta rannsóknaráætlun ...“ um fyrirhuguð rannsóknarverkefni.

Rannsóknaráætlun er samkvæmt skilgreiningu 3. gr. reglugerðar nr. 20/2020 „áætlun til þriggja ára um þá gagnaöflun, greiningar og rannsóknir sem stjórnvöldum er nauðsynleg til að taka stefnumótandi ákvarðanir um uppbyggingu og þróun ferðaþjónustu með sjálfbærni að leiðarljósi“. Í 5. gr. reglugerðarinnar kemur fram að Ferðamálastofa skuli „móta og láta framkvæma rannsóknaráætlun á grunni *jafnvægisáss ferðamála* og stefnumótunar stjórnvalda“. Verkefnum rannsóknaráætlunar Ferðamálastofu er því ætlað að styðja við þá mælikvarða sem felast í jafnvægisássi ferðamála og stefnumótun stjórnvalda í ferðaþjónustu. Gera má ráð fyrir að verkefni rannsóknaráætlunarinnar eigi einnig að styðja við stefnumörkun og ákvarðanir fyrirtækja í ferðaþjónustu og bæta þannig rekstur í greininni. Við gerð rannsóknaráætlana skal Ferðamálastofa m.a. forgangsraða verkefnum með tilliti til þess fjármagns sem til ráðstöfunar er og gæta jafnvægis milli efnahagslegra, umhverfislegra og samfélagslegra þátta. Þá skal hún meta umfang verkefna, hagnýtt gildi þeirra og áætla kostnað. Hún skal jafnframt stuðla að samhæfingu, yfirsýn og virku samráði við hagsmunaaðila um gagnaöflun og rannsóknir í ferðaþjónustu.

1.1 Ráðgefandi nefnd um gagnaöflun og rannsóknir

Veigamikill þáttur í því að mæta ofangreindum sjónarmiðum við undirbúning og gerð rannsóknaráætlunarinnar er aðkoma svokallaðrar ráðgefandi nefndar um gagnaöflun og rannsóknir, sbr. 6. gr. reglugerðar nr. 20/2020. Með samsetningu nefndarinnar er leitast við að draga að bæði vísindalega þekkingu og kunnáttu og sérfræði hagsmunaaðila í greininni. Samkvæmt sama reglugerðarákvæði ber samstarfsnefnd háskólastigsins að tilnefna tvo sérfræðinga í nefndina sem sinna rannsóknum og kennslu á sviði ferðamálafræði, en Samband íslenskra sveitarfélaga, Samtök ferðaþjónustunnar, ráðherra sem fer með samgöngu- og sveitarstjórnarmál, ráðherra sem fer með ferðamál, og Ferðamálastofa tilnefna einn sérfræðing hvert. Fyrir tímabilið 2020–2023 skipa nefndina:

-
- Dr. Ragnar Árnason, prófessor emeritus við Háskóla Íslands – tilnefndur af Ferðamálastofu, formaður.
-
- Ingibjörg Sigurðardóttir, deildarstjóri og lektor við Háskólann á Hólum – tilnefnd af samstarfsnefnd háskólastigsins.
-
- Dr. Gunnar Þór Jóhannesson, prófessor við Háskóla Íslands – tilnefndur af samstarfsnefnd háskólastigsins.
-
- Unnur Valborg Hilmarsdóttir, framkvæmdastjóri Samtaka sveitarfélaga á Norðurlandi vestra – tilnefnd af Sambandi íslenskra sveitarfélaga.
-
- Vilborg Helga Júlíusdóttir, hagfræðingur SAF – tilnefnd af Samtökum ferðaþjónustunnar.
-
- Hildur Kristjánsdóttir, sérfræðingur á skrifstofu ferðamála og nýsköpunar – tilnefnd af ferðamála-, iðnaðar- og nýsköpunarráðherra.
-
- Gunnar Geir Gunnarsson, deildarstjóri öryggis- og fræðsludeildar Samgöngustofu – tilnefndur af samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra.
-

Til að undirbúa ráðgjöf sína vegna þessarar rannsóknaráætlunar fundaði nefndin formlega sex sinnum á tímabilinu febrúar-júlí 2022, auk samráðs utan funda með fjartengingum. Hún skilaði Ferðamálastofu ráðgjöf sinni vegna Rannsóknaráætlunar 2023–25 þann 4.8 sl. (sjá viðauka 2).

Rannsóknaráætlunin sem hér er kynnt byggir m.a. á ráðgjöf ráðgefandi nefndar um gagnaöflun og rannsóknir.

1.2 Umsagnir í samráðsgátt stjórnvalda

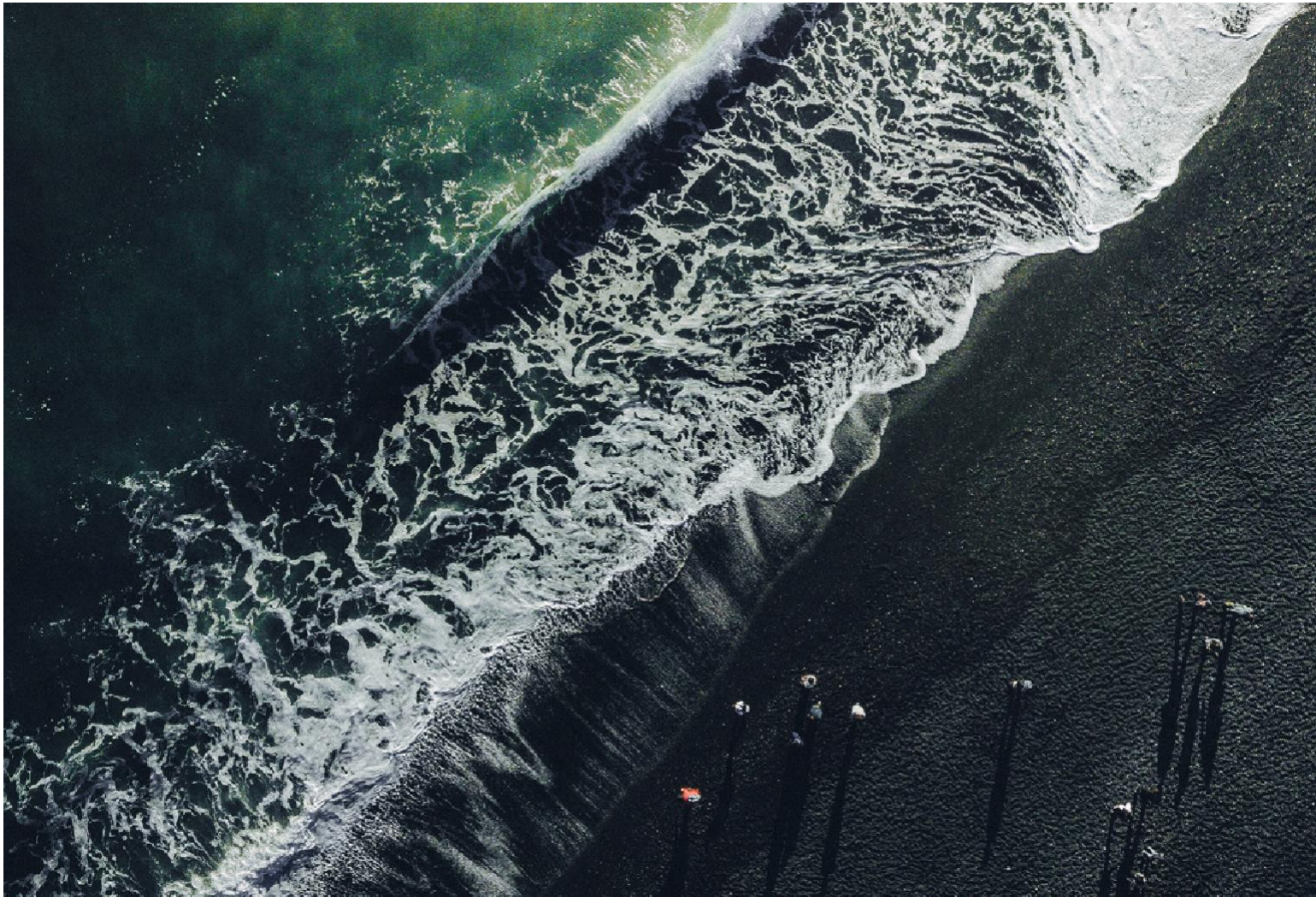
Rannsóknaráætlun í ferðaþjónustu 2022-2025 var birt á samráðsgátt stjórnvalda á tímabilinu 10.11.2022–24.11.2022. Ein umsögn barst frá Samtökum ferðaþjónustunnar (SAF).

Umsögn SAF ítrekar að þau gögn sem verið sé að afla á Ferðamálastofu séu í samræmi við alþjóðlega staðla svo hægt sé að skilja þjóðhagslegt gildi ferðaþjónustunnar. Ferðamálastofa mun á komandi rannsóknartímabili bæta um enn betur í birtingu. SAF ítrekar fyrri ábendingar á að breyta þurfi reglugerð um rannsóknir og gagnaöflun á sviði ferðamála nr. 20/2020. SAF telur notagildi jafnvægisás fyrir atvinnugreinina og aðra hagaðila lítið og sé illa farið með það takmarkaða fé sem úthlutað er í rannsóknir fyrir ferðaþjónustu. Að auki telur SAF mikilvægt að áætlunin forðist tvíverknað og að aukinni skilvirkni sé hægt að ná með fulltrú frá Hagstofu Íslands í ráðgefandi nefnd. Ferðamálastofa tekur undir þær athugasemdir um tvíverknað og fulltrúa frá Hagstofu.

Alþjóðlegur samburður mikilvægur

Tenging rannsóknarverkefni við markmið áætlunarinnar

Umsögn SAF áréttar mikilvægi þess að öflun og framsetning gagna sé í samræmi við alþjóðlega staðla svo að hægt sé að skilja þjóðhagslegt gildi ferðaþjónustunnar. Í umsögn frá Hagstofunni er tekið undir umsögn ráðgefandi nefndar varðandi verkefni 4 og bendir Hagstofan á að stofnunin geri ferðavenjukönnun til að uppfylla skuldbindingar í EES-samningi og skili samræmdum niðurstöðum fyrir Evrópu til Eurostat. Ferðamálastofa hefur kynnt sér könnunina og er um að ræða könnun sem er samkvæmt ítarlegri forskrift Evrópsku Hagstofunnar og spurningar eru alfarið þaðan. Sú könnun sem Ferðamálastofa hefur framkvæmt árlega um fimmtán ára skeið spyr um ferðalög Íslendinga á nýliðnu ári innanlands og utan og ferðaáform á komandi ári. Spurningar umfram þær sem eru í könnun Hagstofunnar snúa að dagsferðum, afþreyingu, upplýsingaleit, heimsóknum á einstaka staði og svæði, útivist, ferðaáformum og viðhorfum til ferðalaga. Auk þess hefur könnun Ferðamálastofu gefið svigrúm til að kanna atriði sem taka mið af aðstæðum og árferði hvers tíma. Sá sveigjanleiki er mikilvægur til að skapa viðeigandi upplýsingar sem gagnast ferðaþjónustunni. Könnun hefur verið framkvæmd með sambærilegum hætti frá árinu 2009 og hefur mikið verið vitnað til niðurstaðna. Áður en ákveðið verður að breyta tilhögun ferðavenjukönnunar Ferðamálastofu er full ástæða til að reynsla komist á könnun Hagstofunnar og hvort hún nýtist ferðaþjónustunni með sama hætti og könnun Ferðamálastofu. Mikilvægt er að talnaefni og þekkingu sem skapast af verkefnum rannsóknaráætlunarinnar sé miðlað sem fyrst til notenda og ferðaþjónustunnar til að hámarka virði upplýsinganna. Það hefur brunnið við að umtalsverð seinkun sé á birtingum hjá Hagstofunni og talnaefni sé fyrst og fremst söguleg heimild við birtingu. Engar niðurstöður hafa t.a.m. verið birtar úr könnun Hagstofunnar sem hefur verið framkvæmd frá því í byrjun árs 2021.

2. Rannsóknaráætlun: Nokkur megin sjónarmið

Gagnaöflun og rannsóknum á vegum Ferðamálastofu er ætlað að „styðja við ákvarðanatöku og markmiðasetningu í greininni samkvæmt stefnu stjórnvalda“, sbr.

2. gr. reglugerðar nr. 20/2020. Í samræmi við þetta miðast þessi rannsóknaráætlun við að rannsóknir samkvæmt henni séu fræðilega vandaðar en jafnframt hagnýtar í þeim skilningi að þær auðveldi stjórnvöldum og aðilum í ferðaþjónustu að taka upplýstar ákvarðanir og stuðli þannig að því að ferðaþjónustan nái samfélagslegum markmiðum sínum.

Þessi rannsóknaráætlun byggir m.a. á fyrri úttektum og rannsóknum í ferðamálum sem fram hafa farið, m.a. á vegum Stjórnstöðvar ferðamála á árunum 2015–2018 og rannsóknum á vegum Ferðamálastofu á árunum 2019–2022. Í rannsóknaráætlunum 2020–2022, og 2021–2023 og 2022–2024 er gerð grein fyrir þessari fyrri vinnu sem óþarfi er að endurtaka hér en vísað er til þeirrar umfjöllunar.

2.1 Hlutverk ferðapjónustu

Ferðapjónusta er atvinnuvegur sem tekur til fyrirtækja, stofnana og einstaklinga sem vinna á sviði ferðamála. Samfélagslegt hlutverk atvinnuvega er að leggja sem mest af mörkum til hagsældar þeirra sem í landinu búa. Hvað ferðapjónustu snertir má ætla að í þeirri hagsæld felist einkum:

- 1 Efnahagslegur ábati þjóðarinnar.
- 2 Verndun og sjálfbær nýting þeirra náttúrugæða sem ferðamennska notar.
- 3 Sem minnst neikvæð áhrif ferðamennsku á aðra atvinnuvegi og lífsgæði landsmanna.

Séu þessi atriði til staðar stuðlar það að því að fólkið í landinu sé sátt við ferðapjónustu sem atvinnuveg. Þetta á enn frekar við ef ábatinn af ferðamennsku dreifist víða um landið og meðal þjóðarinnar og hugsanleg neikvæð áhrif ferðapjónustu einskorðast ekki við einstaka landshluta og/eða félagshópa. Jafnframt ber að hafa hugfast að til þess að ferðamennska geti til frambúðar stuðlað að efnahagslegum ábata þjóðarinnar er nauðsynlegt að ferðamenn séu ánægðir með reynslu sína. Sé ekki svo mun fljótlega draga úr spurn eftir ferðapjónustu og ávinningurinn af henni minnka.

Ofangreind sjónarmið eru í samræmi við fyrirbyggjandi drög að opinberri stefnu í ferðapjónustu. Í Vegvísi að ferðapjónustu (Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið, 2015) eru eftirfarandi markmið sett fram:

- Jákvæð upplifun ferðamanna
- Aukin arðsemi
- Jafnari dreifing ferðamanna (yfir landshluta og tíma)
- Jákvætt viðhorf til greinarinnar (landsmenn og starfsfólk)

Í framtíðarsýn og leiðarljósi íslenskrar ferðapjónustu til 2030 (Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið, 2019a, og Þórdís Kolbrún Reykfjörð Gylfadóttir, 2019) eru svipuð markmið sett í öndvegi eða sem hér segir:

- Arðsemi
- Ávinningur (heimamanna)
- Einstök upplifun (ferðamanna)
- Umhverfisvernd

Ennfremur er þess að geta að í jafnvægisáasi ferðamála (Atvinnu- og nýsköpunar-ráðuneytið, 2019b; Jónas Hallgrímsson o.fl., 2020) eru sjónarmið sjálfbærni og þolmarka ferðamennsku lögð til grundvallar. Þolmörk ferðamennsku hafa verið skilgreind sem „sá hámarksfjöldi gesta sem áfangastaður ferðamanna getur tekið á móti samtímis án þess að náttúrulegt, hagrænt eða félags- og menningarlegt umhverfi verði fyrir skaða eða að óásættanleg skerðing verði á kjöraðstæðum og upplifun ferðamanna“ (sjá nánar Coccossis, Mexa, & Collovini, 2002).

2.2 Viðfangsefni rannsókna

Ofangreind markmið fyrir ferðaþjónustu skýrgreina í stórum dráttum þrjú meginvið sem rannsóknir á vegum Ferðamálastofu beinast að:

I Efnahagslegur ávinningur af ferðaþjónustu.

II Áhrif ferðaþjónustu á umhverfisgæði.

III Áhrif ferðaþjónustu á samfélagið.

Ekki síður er þýðingarmikið að draga saman gagnlegar upplýsingar um ferðaþjónustu (bæði meginlegar og eigindlegar), halda þeim til haga og gera þær aðgengilegar til frekari greiningar og annarra nota, m.a. við stefnumörkun. Þetta skýrgreinir fjórða meginvið þessarar rannsóknaráætlunar:

IV Gerð og þróun öflugs gagnagrunns um ferðaþjónustuna.

Á hverju þessara fjögurra sviða geta viðfangsefni rannsóknarverkefna m.a. verið:

i Mælingar (á þýðingarmiklum þáttum).

ii Greining (á orsaka-afleiðingasamhengi, tækifærum og ógnum).

iii Skýrgreining leiða til endurbóta.

iv Miðlun upplýsinga.

Ofangreind fjögur megin svið og viðfangsefni skýrgreina 16 mismunandi flokka rannsóknarverkefna. Hjálplegt getur verið að lýsa þessum flokkum með töflu eins og þeirri sem hér fylgir:

Rannsóknarsvið	Viðfangsefni verkefna			
	(i) Mælingar	(ii) Greining	(iii) Endurbætur	(iv) Miðlun
I. Efnahagslegur ávinningur				
II. Áhrif á umhverfisgæði				
III. Áhrif á samfélagið				
IV. Gagnagrunnur				

Öll rannsóknarverkefni falla í a.m.k. einn flokk í töflunni og sum geta náð til margra. Þá er einnig rétt að fram komi að þessari flokkun er fremur ætlað að veita kerfisbundið yfirlit en að vera tæmandi. Því kunna að vera til gagnleg rannsóknarverkefni sem ekki falla auðveldlega að þeirri flokkun sem í töflunni er lýst.

2.3 Rannsóknir fyrir hverja?

1. Fyrirtæki

Í ferðaþjónustu starfar mikill fjöldi stórra og smárra fyrirtækja. Þau starfa á ýmsum sviðum. Þeirra á meðal má nefna: (i) samgöngur (milli landa og innanlands), (ii) gistingu og upphald, (iii) rekstur og umsjón ferðamannastaða, (iv) sértæka ferðaþjónustu og skipulagðar ferðir. Fyrirtækin taka ákvarðanir um rekstur og fjárfestingar í fjármunum, mannauði og markaðsfærslu í samræmi við þau skilyrði sem þau búa við og þá framtíðarsýn sem þau hafa.

2. Hið opinbera

Hið opinbera, ríki og sveitarfélög, setur fyrirtækjum í ferðaþjónustu rekstrarumgjörð. Þessi opinbera rekstrarumgjörð er afar margþætt. Einn hluti af henni eru lög, reglur, leyfi, takmarkanir, staðlar (þ. á m. gæðastaðlar), eftirlit og viðurlög, skattar og gjöld. Annar hluti er það sem nefna má opinbera innviði eins og (i) vegir, brýr, flugvellir, flugstöðvar og hafnir; (ii) löggæsla, upplýsinga- og öryggisþjónusta og (iii) heilbrigðisþjónusta við ferðamenn. Aðrir hlutar hinnar opinberu rekstrar- umgjörðar ferðaþjónustunnar eru m.a. fjárhagsleg fyrirgreiðsla, lán og lánskjör, styrkir, menntun og þjálfun starfsfólks og tæknileg og sérfræðileg aðstoð.

Hagnýt rannsóknarverkefni í ferðaþjónustu hljóta að taka mið af þessari byggingu atvinnuvegarins. Þau eiga því að beinast að því annars vegar að finna leiðir til að (i) bæta ákvarðanatöku og rekstur fyrirtækja í greininni og hins vegar að (ii) stuðla að bættri ákvarðanatöku stjórnvalda um opinbera rekstrarumgjörð ferðaþjónustunnar í landinu.

Mikilvægt er að gagnaöflun og rannsóknarverkefni í ferðaþjónustu nýtist sem best. Ein leið til að greiða fyrir því að svo sé er að hafa samráð um þessi verkefni, bæði við fyrirtækin í greininni og stjórnvöld. Tilvera ráðgefandi nefndar um gagnaöflun og rannsóknir er þáttur í svona samráði. Það má enn styrkja með formlegum samráðsfundum og þarfagreiningu sem Ferðamálastofa hyggst beita sér fyrir í vaxandi mæli.

2.4 Fjármögnun – forgangsröðun

Rannsóknarverkefni þau sem rakin eru í þessari rannsóknaráætlun eru hönnuð til að leggja fræðilegan og faglegan grunn að eflingu ferðaþjónustu sem mikilvægrar og sjálfbærrar grunnstoðar í íslensku atvinnulífi og styðja við stefnumótun og ákvarðanatöku stjórnvalda í ferðamálum. Rannsóknarverkefni þessi eru nokkuð viðamikil og að sama skapi kostnaðarsöm, enda af fjölmörgum gagnlegum verkefnum að taka eins og við má búast af atvinnustarfsemi sem hefur margfaldast að umfangi undanfarinn áratug og tekið að öðru leyti verulegum stakkaskiptum.

Eins og nánar er rakið í kafla 3.3 í þessari skýrslu er áætlaður kostnaður við verkefni í rannsóknaráætluninni um 95,4 m.kr. á árinu 2023 og svipuð upphæð hvort áranna 2024 og 2025. Verði ný rannsóknarverkefni hafin á þessum síðari árum verða upphæðirnar að sama skapi hærrí.

Rétt er að taka það skýrt fram að hér er um áætlun að ræða. Hún er sæmilega áreiðanleg fyrir þau verkefni sem þegar hefur verið samið um en mun óvissari fyrir hin. Raunverulegur kostnaður við rannsóknarverkefni liggur hins vegar ekki fyrir fyrr en þeim er lokið.

Í 5. gr. reglugerðar nr. 20/2020 kemur fram að verkefnum í rannsóknaráætlun skuli forgangsraða „með tilliti til þess fjármagns sem er til ráðstöfunar“. Í þessari rannsóknaráætlun hefur þessi forgangsröðun þegar farið fram með þeim hætti að ekki er gert ráð fyrir nýjum verkefnum og yfirstandandi verkefni hafa verið endurskoðuð með skynsamlega forgangsröðun og sem besta nýtingu takmarkaðs rannsóknarfjár í huga. Komi í ljós að fjárveitingar verði rýmri en gert er ráð fyrir hefur ráðgefandi nefnd um gagnaöflun og rannsóknir sett fram allmargar hugmyndir að nýjum verkefnum sem vænleg þykja

(sjá viðauka 2). Komi á hinn bóginn í ljós að fjárveitingar nægi ekki fyrir þeim verkefnum sem þegar hefur verið í ráðist getur reynst nauðsynlegt að endurskoða fram kvæmd þeirra. Þá þarf að forgangsraða enn frekar og verður það þá gert með hliðsjón af væntanlegri gagnsemi verkefnanna. Þar kemur fyrst og fremst eftirfarandi til álita:

- 1 Hagnýtt gildi verkefnanna, þ.e. hvernig verkefni styðja annars vegar við þróun og eflingu ferðaþjónustunnar og hins vegar við stefnumótun og markmið stjórnvalda, m.a. með tilliti til markmiða þeirra um sjálfbærni.
- 2 Kostnaðar-ábatahlutfall verkefnanna, þ.e. mat á kostnaði verkefnanna miðað við væntanlegt hagnýtt gildi þeirra.
- 3 Tengsl verkefnanna við jafnvægisás ferðamála, þ.e. með hvaða hætti verkefni styðja við hina ýmsu mælikvarða jafnvægisássins.

3. Verkefni 2023–2025

Í þessum kafla er fjallað um þau meginverkefni sem Ferðamálastofa var með í vinnslu á síðari hluta árs 2022 og ná inn á tímabil rannsóknaráætlunar fyrir árin 2023–2025. Sem fyrr segir er ekki gert ráð fyrir að auglýst verði ný verkefni til framkvæmda á árunum 2023–2025.

Sum af þeim verkefnum sem eru í vinnslu eru ótímabundin í þeim skilningi að reiknað er með að þau séu hluti af reglulegri starfsemi Ferðamálastofu til frambúðar þó á þeim kunni að verða einhverjar breytingar. Þetta á ekki hvað síst við um öflun, varðveislu, greiningu og miðlun grundvallargagna. Önnur verkefni eru tímabundin og ætlunin er að ljúka þeim með tiltekinni afurð eða afurðum sem nýtast munu bæði í starfi Ferðamálastofu og til að ná samfélagslegum markmiðum ferðaþjónustunnar. Rétt er að taka fram að þótt verkefni séu talin ótímabundin í eftirfarandi lýsingum er inntak þeirra og framkvæmd háð stöðugri endurskoðun og bæði framkvæmdaraðilar og samningar við þá endurskoðaðir þegar núverandi samningar renna út.

Í eftirfarandi lýsingum á verkefnum kemur fram mat á tímalengd verkefnanna og kostnaði. Rétt er að taka skýrt fram að þótt þetta mat byggist á þegar gerðum verksamningum og tilboðum er hér um áætlun að ræða. Hver raunveruleg tímalengd verkefnanna og endanlegur kostnaður við þau verður fer eftir framgangi þeirra.

3.1 Einstök verkefni: Lýsing

Verkefni 1 – Fjöldi ferðamanna

Til að meta fjölda ferðamanna til landsins fer fram viðamikil talning á brottförum frá flugvöllum. Jafnframt er fylgst með tölu farþega sem koma til landsins með skipum. Hér er um að ræða innlenda og erlenda ferðamenn, erlenda ríkisborgara sem búsettir eru á Íslandi sem og sjálfstengifarþega á Keflavíkflugvelli. Ferðamálastofa skiptir erlendum ferðamönnum eftir þjóðerni. Hins vegar er þörf á að greina betur hlutfall sjálfstengifarþega á Keflavíkflugvelli og erlendra ríkisborgara sem fara um flugvelli landsins en eru búsettir á Íslandi. Æskilegt er að skilja þessa farþega frá eiginlegum ferðamönnum, bæði vegna áreiðanleika gagnanna og samanburðarhæfni við alþjóðlega tölfræði ferðaþjónustu. Er Ferðamálastofa að skoða leiðir sem kunna að vera færar í því efni

Frumupplýsingar um komur og brottfarir ferðamanna eru í höndum viðkomandi farþegaflutningafyrirtækja og þjónustuaðila á flugvöllum og höfnum. Augljóslega er skilvirkast að gögn um fjölda og þjóðerni ferðamanna sem nauðsynleg eru fyrir stjórnun og stefnumörkun í ferðaþjónustu komi beint frá þessum aðilum. Ferðamálastofa mun vinna að því að svo megi verða.

a. Brottfarir frá Keflavíkurflugvelli:

Frá árinu 2002 hefur Ferðamálastofa safnað tölulegum upplýsingum um fjölda erlendra og innlendra brottfararfarþega á Keflavíkurflugvelli eftir þjóðerni og birt reglulega sem eina af lykildreytingum í tölfræði atvinnugreinarinnar. Hefur hún öðlast gildi sem slík. Fyrirkomulag þessarar talningar breyttist í október 2019 í úrtaksaðferð í stað talningar á þýði. Tekið er 14–16% úrtak af heildarfjölda en ISAVIA gefur upp heildarfjölda brottfararfarþega.

b. Brottfarir frá Reykjavíkurflugvelli:

Ferðamálastofa fær upplýsingar frá Icelandair og Atlantic Airways.

c. Brottfarir frá Akureyrarflugvelli:

Ferðamálastofa fær gögn frá ISAVIA.

d. Brottfarir frá Egilsstaðaflugvelli:

Ferðamálastofa fær gögn frá ISAVIA.

e. Fjöldi ferðamanna með Norrænu á Seyðisfirði:

Ferðamálastofa fær gögn frá Smyril Line og úr eftirlitskerfi SafeSeaNet í umsjón Samsýnar ehf.

f. Fjöldi ferðamanna með skemmtiferðaskipum:

Ferðamálastofa fær gögn frá Cruise Iceland og úr eftirlitskerfi SafeSeaNet í umsjón Samsýnar ehf.

Tímarammi: Ótímabundið.

Afurðir: Tölugögn um fjölda ferðamanna eftir helstu víddum (staður, þjóðerni o.s.frv.) til varðveislu í gagnagrunni Ferðamálastofu.

Hagnýtt gildi: Um er að ræða grunn gögn til að meta umfang og spurn eftir þjónustu við ferðamenn. Hagsmunaaðilar og notendur hagtalna um ferðaþjónustu telja brottfarir erlendra ferðamanna frá Keflavíkurflugvelli vera einn áreiðanlegasta mælikvarðann sem völ er á um þróun ferðaþjónustunnar. Kostir mælikvarðans umfram aðra mælikvarða (t.d. gistinætur) er að niðurstöður eru birtar fljótt og hann hefur reynst nákvæmari en aðrir mælikvarðar. Af þeim sökum er hann t.d. notaður í skammtímaspálíkani Seðla bankans um þjónustuútflytning og við gerð ársfjórðungslegrar þjóðhagsspár sem liggur til grundvallar vaxtaákvörðun Peningastefnunefndar. Hjá Hagstofu Íslands eru brottfarartalningar grundvallarbreyta í greiningum sem skapa mynd af efnahagsstarfsemi í þjóðarbúskapnum. Á fyrirtækjasviði Hagstofu Íslands er fjöldi brottfararfarþega nýttur sem grunnur fyrir mat á skilgreindum skammtímahagvísunum fyrir atvinnugreinina. Tölurnar eru jafnframt notaðar við kennslu og rannsóknir í ferðamálafræði og öðrum greinum vísindasamfélagsins. Þær eru grundvallarbreyta í greiningu á íslenski ferðaþjónustu í íslensku og alþjóðlegu samhengi. Þá fá aðildarlönd ETC (European Travel Commission) aðgang að þessum gögnum.

Tengsl við jafnvægisás ferðamála: Óbein. Brottfarartalning á Keflavíkurflugvelli er notuð við vigtun gagna sem safnast í ýmsum rannsóknum. Hér má nefna landa-mærakönnun Ferðamálastofu og Hagstofu Íslands sem aflar gagna fyrir sjö mælikvarða jafnvægisáss ferðamála (sjá verkefni 2).

Miðlun: Tölur eru birtar hjá Ferðamálastofu í mælaborði ferðaþjónustunnar og í mánaðarlegri og árlegri útgáfu um fjölda ferðamanna. Gögnin er unnt að afrita af mælaborði ferðaþjónustunnar til frekari vinnslu og greiningar.

Kostnaður¹: Árlegur kostnaður við þetta verkefni er áætlaður 10.6 m.kr.

Viðbætur – ný undirverkefni:

1. Endurbætt mat á fjölda sjálfteygifarþega á Keflavíkurflugvelli og fjölda erlendra farþega sem búsettir eru á Íslandi.

Kappkostað verður að gera þessar kannanir vel úr garði og að þeim fylgi mat á óvissubili mælinganna.

1 Kostnaður umfram vinnu Ferðamálastofu

Verkefni 2 – Landamærakönnun: Lýðfræði, ferðahegðun, upplifun og útgjöld ferðamanna

Ferðamálastofa hefur í samstarfi við Hagstofu Íslands staðið fyrir könnun meðal erlendra ferðamanna frá því í júní árið 2017 um veigamiklar hliðar á ferðalagi þeirra til Íslands. Gögnum er safnað árið um kring og er markmiðið að afla tölfræðilegra upplýsinga til að gefa skýra mynd af lýðfræði, atferli, upplifun og viðhorfum ferðamanna og útgjöldum þeirra hér á landi. Verkefnið byggir á fyrri könnunum sem Ferðamálastofa hefur gert meðal erlendra ferðamanna.

Hér er um mjög mikilvæga gagnaöflun að ræða fyrir ferðaþjónustuna og stjórnvöld ferðamála. Jafnframt er hún margþætt, vandasöm og dýr í framkvæmd. Samningur við fyrri verktaka verkefnisins rann út í mars 2022. Í nóvember 2021 hófst vinna með Hagstofu Íslands um endurskoðun, endurbætur og einföldun á þessu verkefni m.a. í samræmi við ábendingar ráðgjafanefndar og fimm ára reynslu sem hafði skapast. Eftir þessa endurskoðun er könnunin orðin einfaldari og ódýrari. Jafnframt nýtast niðurstöður hennar betur við úrvinnslu annarra gagna sem Ferðamálastofa aflar.

Tímarammi verkefnis: Ótímabundið.

Afurðir: Gögn um atferli ferðamanna, upplifun, viðhorf og útgjöld þeirra til varðveislu í gagnagrunni Ferðamálastofu og birtingar í mælaborði ferðaþjónustunnar. Niðurstöður hafa jafnframt verið birtar á skýrsluformi og í talnasamantektum.

Hagnýtt gildi: Þetta eru mikilvæg gögn til að átta sig á spurn eftir ferðaþjónustu á Íslandi, væntingum til Íslands sem áfangastaðar, ánægju ferðamanna með upplifun sína og þar með eftirspurnarhorfum í framtíðinni og eyðslu þeirra hér á landi. Gögn úr landamærakönnun nýtast Hagstofu Íslands við þjóðhagsreikningagerð, mat á fjölda óskráðra gistinóttu, gerð ferðaþjónustureikninga (e. Tourism Satellite Accounts) og greiningu á útflutningstekjum. Jafnframt skapa gögnin grunn að greiningu Ferðamálastofu á stöðu íslenskrar ferðaþjónustu í ljósi opinberra markmiða sem tengjast dreifingu ferðamanna um landið og upplifun þeirra (sjá Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið, 2019a) sem stofnunin hyggst vinna árlega.

Tengsl við jafnvægisás ferðamála: Gagnaöflun fyrir vöktun á eftirfarandi mælikvörðum jafnvægisássins: Meðmælaskor (e. Net Promoter Score) (D.3.1.). Líkur á endurkomu (D.3.2.). Var ferðin peninganna virði (D.3.3.). Ánægja með fjölda annarra ferðamanna (D.3.4.). Eru væntingar ferðamanna uppfylltar (D.3.5.). Náttúruvernd; viðhorf erlendra ferðamanna gagnvart náttúruvernd á Íslandi (B.6.4.). Upplifun á náttúru; viðhorf erlendra ferðamanna til gæðaupplifunar í náttúrutengdri afþreyingu (B.6.5.).

Miðlun: Á vegum Ferðamálastofu eru helstu niðurstöður birtar og uppfærðar mánaðarlega í mælaborði ferðaþjónustunnar. Útgáfan *Ferðaþjónusta í tölum* (ISSN 2672-6394) birtir einnig uppfærðar niðurstöður um tilgang Íslandsferðar og dvalarlengd, meðmælaskor, heimsótt landsvæði og upplifun erlendra ferðamanna (2–3 bls. mánaðarleg (prentvæn) samantekt). Stefnt er að enn betri miðlun niðurstaðna úr endurhannaðri landamærakönnun og er sú miðlun hluti af endurhönnuninni.

Kostnaður: Árlegur kostnaður við þetta verkefni er áætlaður 22 m.kr.

Viðbætur – ný undirverkefni: Verkefnið var endurhugað frá grunni á síðasta tímabili. Ekki er talinn ástæða til að skýrgreina ný undirverkefni.

Verkefni 3 – Könnun á viðhorfum Íslendinga til ferðafólks og ferðaþjónustu

Meginmarkmið þessa verkefnis er að meta viðhorf Íslendinga til ferðaþjónustu og ferðamanna á landsvísu og eftir einstökum landshlutum. Verkefnið var upphaflega unnið á vegum Ferðamálastofu 2014 og var síðan þáttur í reglubundinni gagnasöfnun 2017 og 2019. Í ljósi óstöðugleika í ferðaþjónustunni í kjölfar kóvíd og takmarkaðra fjárveitinga til gagnaöflunar og rannsókna í ferðaþjónustu var verkefnið ekki unnið 2020 og voru einungis mælikvarðar jafnvægisáss uppfærðir 2021 og 2022.

Tímarammi verkefnis: Ótímabundið. Framkvæmt á þriggja ára fresti að fullu en mælikvarðar í jafnvægisássi uppfærðir árlega.

Afurðir: Gögn um viðhorf heimamanna til ferðafólks og ferðaþjónustu til varðveislu í gagnagrunni Ferðamálastofu. Samanburður gerður á viðhorfum heimamanna milli ára og landshluta.

Hagnýtt gildi: Þetta eru mikilvæg gögn til að greina samfélagsleg áhrif af íslenskri ferðaþjónustu. Jafnframt skal samkvæmt Vegvísi í ferðaþjónustu (Atvinnuvega- og nýsköpunar- ráðuneytið, 2015) mæla árlega hlutfall starfsmanna í ferðaþjónustu sem hefur „jákvæð viðhorf til atvinnugreinarinnar“. Gögnin munu einnig nýtast við fyrirhugað stöðumat Ferðamálastofu á íslenskri ferðaþjónustu á grunni hinnar opinberu stefnu (sjá Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið, 2019a).

Tengsl við jafnvægisás ferðamála: Gögn fyrir vöktun á eftirfarandi mælikvörðum jafnvægisáss ferðamála: Ánægja með fjölda ferðamanna (D.4.1). Ónæði af völdum ferðamanna í daglegu lífi (D.4.2). Hlutfall heimamanna sem forðast að heimsækja ákveðna fjölsóttá staði (D.4.2). Afstaða til efnahagslegs ávinnings samfélagsins af ferðaþjónustu (D.4.3). Afstaða til breytinga á íslensku samfélagi vegna ferða- þjónustunnar (D.4.4). Ástand gönguleiða; viðhorf Íslendinga til ástands gönguleiða í sinni heimabyggð (B.6.6.1). Neikvæð áhrif ferðamanna á náttúru; viðhorf Íslendinga til áhrifa ferðamanna á náttúru (B.6.6.2). Aukinn aðgangur að náttúru; viðhorf Íslendinga til aukins aðgengis að náttúru vegna áhrifa ferðamanna (B.6.6.3).

Miðlun: Skýrslur eru kynntar og gerðar aðgengilegar á vef Ferðamálastofu.

Kostnaður: Kostnaður við þetta verkefni er áætlaður 14 m.kr árið 2023 og 3.6 m.kr 2024 og 2025.

Viðbætur - ný undirverkefni:

1. Verkefnið verður tengt við opinber markmið stjórnvalda þar sem metið verður hvort:
(1) ferðaþjónustan hafi jákvæð áhrif á nærsamfélag og auki lífsgæði heimamanna og
(2) allir landshlutar njóti ávinnings af ferðaþjónustu. Jafnframt verður viðhorf starfsmanna í ferðaþjónustu til atvinnugreinarinnar metið sérstaklega.
2. Stöðumat: Niðurstöður úr verkefninu verða nýttar í árlegu heildarstöðumati á íslenskri ferðaþjónustu og eftir landshlutum í ljósi opinberra markmiða fyrir atvinnugreinina til ársins 2030.

Verkefni 4 – Könnun á ferðahegðun Íslendinga

Frá og með árinu 2010 hefur Ferðamálastofa látið framkvæma kannanir í upphafi hvers árs meðal Íslendinga um ferðahegðun þeirra innanlands og erlendis á nýliðnu ári og ferðaáform á komandi ári. Gerður var verksamningur við nýjan aðila, Gallup, um framkvæmd könnunarinnar fyrir árin 2021–2023 í kjölfar auglýsingar eftir tilboðum í verkið.

Tímarammi verkefnis: Ótímabundið. Framkvæmt í janúar ár hvert.

Afurðir: Gögn um ferðahegðun Íslendinga innanlands til varðveislu í gagnagrunni Ferðamálastofu. Niðurstöður eru aðgengilegar í talnasamantektum og á gagnvirkum vef.

Hagnýtt gildi: Um er að ræða mikilvæg gögn til að átta sig á spurn landsmanna eftir ferðaþjónustu hérlandis og erlendis og eftir landshlutum innanlands, sem og viðhorfum þeirra til 'islands til ferðalaga og þar með eftirspurnarhorfum í framtíðinni og væntanlegum ferðaútgjöldum Íslendinga hér á landi. Þessi gögn geta m.a. nýst við gerð ferðaþjónustufyrirtækja, við mat á tækifærum í innlendri ferðaþjónustu eftir lands- hlutum, gerð spákerfa um þróun ferðaþjónustunnar o.s.frv. Upplýsingarnar nýtast einnig við greiningu á stöðu íslenskrar ferðaþjónustu í ljósi opinberra markmiða.

Tengsl við jafnvægisás ferðamála: Íslensk ferðamennska var ekki skilgreind sérstaklega við mótun hans. Hins vegar má ljóst vera að ferðalög íslendinga innanlands eru hluti af álagi á ferðamannastaði og nærsamfélög.

Miðlun: Niðurstöður hafa verið birtar á skýrsluformi, í talnasamantektum og á gagnvirkum vefstöflum.

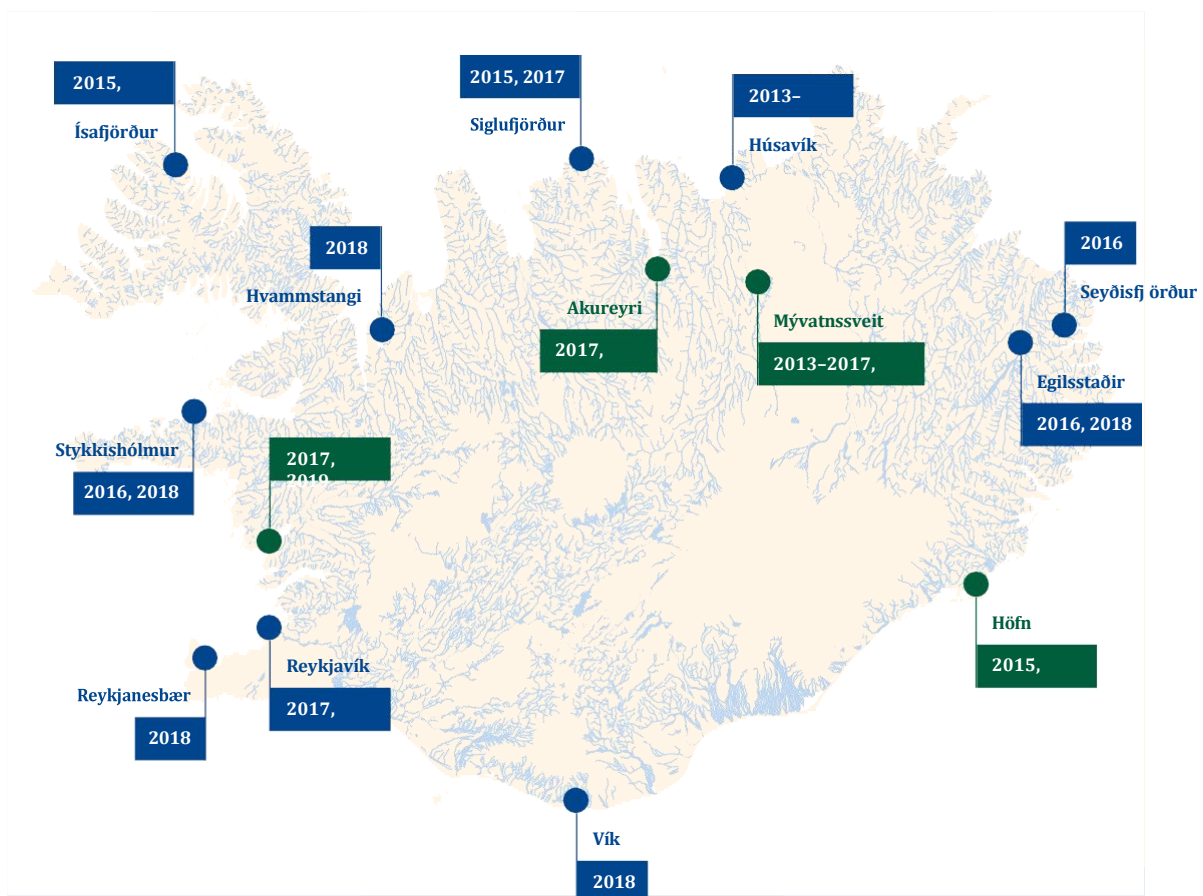
Kostnaður: Árlegur kostnaður við þetta verkefni er áætlaður 1,8 m.kr.

Viðbætur – ný undirverkefni:

1. Gæðamat á framkvæmd og áreiðanleika verkefnisins. Meta þörf fyrir útgjalda-spurningar. Bæta gagnasöfnun og greiningu þannig að verkefnið gefi réttari og fyllri mynd og þjóni stöðumati Ferðamálastofu á þeim markmiðum stjórnvalda fyrir atvinnugreinina sem tengjast dreifingu ferðamanna og upplifun þeirra.
2. Söfnun frekari gagna um ferðahegðun eftir landshlutum og hvað einkum ráði staðarvali ferðamanna.

Verkefni 5 – Könnun á ferðahegðun erlendra gesta á völdum þéttbýlisstöðum

Meginmarkmið verkefnisins er söfnun gagna um ferðamennsku erlendra ferðamanna í völdum þjónustukjörnum. Spurt er m.a. um búsetuland, dvalarlengd, gistimáta, ferðafélaga og útgjöld á dag. Könnunin hefur verið framkvæmd á 14 stöðum og myndar samfellda tímalínu á tveimur stöðum (Húsavík og Mývatnssveit) þar sem hún hefur verið framkvæmd árlega frá 2013 til 2019. Á árinu 2019 var könnunin endurtekin á fjórum stöðum (Borgarnesi, Akureyri, Mývatnssveit og Höfn). Að neðan má sjá á mynd yfirlit Rannsóknarmiðstöðvar ferðamála um þá staði þar sem könnunin hefur farið fram og hvaða ár þeir urðu fyrir valinu.

Á tímabili þessarar rannsóknaráætlunar er stefnt að því að verkefnið verði fært á traustari fræðigrunn, gert ýtarlegra og markvissara og hagnýtt gildi þess aukið með tengingu við jafnvægisás ferðamála og stefnu stjórnvalda. Markmið verkefnisins verður að afla upplýsinga og greina hvað einkennir ferðamennsku Íslenskra og erlendra ferðamanna (bakgrunnur, aðdráttarafl staðar, fjöldi, dreifing, ferðahegðun og upplifun ferðamanna) á ferðamannastöðum í þéttbýli, í dreifbýli eða í náttúru. Með þessum endurbótum verður einnig unnt að beina verkefninu á þá staði sem brýnast er að afla þekkingar hvað þetta varðar, t.d. þá staði sem kalla á álagsmat vegna ágangs ferðamanna og þurfa tafarlaust á uppbyggingu og/eða álagsstýringu að halda. Stefnt er að því að vinna verkefnið á a.m.k. fjórum áfangastöðum á ári hverju. Verkefnið í þessari mynd hefur að markmiði að stuðla að verndun á (staðbundnum) náttúruauðlindum og þar með að viðhalda aðdráttarafl þeirra fyrir ferðamenn og gildi þeirra fyrir landsmenn. Þetta þjónar eftirfarandi markmiðum stjórnvalda:

(1) Að upplifun gesta sé betri eða í samræmi við væntingar; (2) að náttúra, menning og afþreying stuðli að einstakri upplifun gesta; (3) að fagmennska, gæði og öryggi einkenni íslenska ferðaþjónustu; (4) að jafnvægi sé á milli hagnýtingar og verndar náttúru og uppbygging innviða taki mið af því; (5) að virðing sé borin fyrir þolmörkum og álagsstýring sé á áfangastöðum ferðamanna og (6) að dreifing ferðamanna sé jöfn yfir landið. Jafnframt getur verkefnið uppfyllt yfirlýstar þarfir jafnvægisáss ferðamála með söfnun marktækari gagna á náttúrustöðum fyrir mælikvarðana. Auk þess mun verkefnið í þessari mynd geta nýst þvert á stofnanir ríkisins, t.d. með því að afla upplýsinga sem geta stutt við álagsmat Umhverfisstofnunar á náttúruverndarstöðum sem eingöngu vaktar umhverfi, stjórnun og skipulag.

Auk þessa er fyrirhugað er að skoða aukið samstarf við áfangastaðastofur landshlutanna og sveitarfélög um þetta verkefni og samþættingu þess við önnur verkefni í rannsóknaráætlun Ferðamálastofu.

Tímarammi verkefnis: Ótímabundið. Umræddir þéttbýlisstaðir eru hins vegar allmargir og ekki hefur verið skilgreint hvernig þeir skuli valdir eða hversu oft á að framkvæma könnunina á hverjum stað.

Afurðir: Yfirfarin gögn og tölulegar niðurstöður til vörslu og birtingar í mælaborði ferðaþjónustunnar. Stuttar samantektir (ekki hefðbundnar skýrslur) með niðurstöðum könnunar á hverju svæði fyrir sig.

Hagnýtt gildi: Verkefnið tengist markmiðum stjórnvalda (2015–2020) um að safna tímanlegum, áreiðanlegum og samanburðarhæfum gögnum til grundvallar ákvarðanatöku og markmiðasetningu í greininni (sjá Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið, 2015). Niðurstöður nýtast fyrst og fremst viðkomandi bæjarfélögum.

Tengsl við jafnvægisás ferðamála: Voru ekki skilgreind við mótun hans en þetta verkefni felur í sér vísbendingar um álag á ferðamannastaði og nærsamfélög.

Miðlun: Yfirfarin gögn og tölulegar niðurstöður til vörslu og birtingar í mælaborði ferðaþjónustunnar. Niðurstöður kynntar opinberlega og samantektir gerðar aðgengi- legar á vef Ferðamálastofu.

Kostnaður: Árlegur kostnaður við þetta verkefni er áætlaður 6,0 m.kr.

Viðbætur – ný undirverkefni: Engin.

Verkefni 6 – Dreifing ferðamanna um landið

Verkefninu er ætlað að gefa áreiðanlega mynd af fjölda ferðamanna á völdum áfangastöðum á Íslandi. Með nýrri tækni hefur nú orðið gjörbreyting á framkvæmd þessa verkefnis. Tiltölulega ódýrum, sjálfvirkum, nettengdum og viðhaldslitlum teljurum hefur verið komið upp á allmörgum stöðum á landinu. Þessir teljarar veita stafrænum gögnum inn í gagnagrunn Ferðamálastofu í rauntíma sem unnt er að birta að mestu sjálfvirkt í mælaborði ferðaþjónustunnar. Verið er að útvíkka þetta mælanet og stefnt er að því að teljararnir verði til staðar við alla helstu ferðamannastaði landsins.

Tímarammi verkefnis: Ótímabundið.

Afurðir: Yfirfarin gögn og tölulegar niðurstöður til vörslu og birtingar í mælaborði ferðaþjónustunnar.

Hagnýtt gildi: Verkefnið nýtist fyrst og fremst við vöktun á umferð og álagi á vi- komandi talningarstöðum (yfir 40 staðir).

Tengsl við jafnvægisás ferðamála: Þessir mælikvarðar voru ekki tilgreindir við mótun jafnvægisássins en snerta álagsmat á öllum víddum hans.

Miðlun: Yfirfarin gögn til varðveislu og frekari greiningar hjá Ferðamálastofu. Niðurstöður talningar eru birtar í mælaborði ferðaþjónustunnar.

Kostnaður: Árlegur kostnaður við þetta verkefni er áætlaður 5,3 m.kr.

Viðbætur – ný undirverkefni:

Í fyrsta lagi er stefnt að því að nota þessi gögn til að varpa ljósi á hlutfallslegt gildi einstakra ferðamannastaða. Birtar verði um það tölulegar niðurstöður á hverju ári og niðurstöðurnar væntanlega notaðar til að ráðstafa fé til uppbyggingar á viðkomandi stöðum. Í öðru lagi er fyrirhugað að gera reiknilíkan sem geti metið umferð ferðamanna í hverjum landshluta fyrir sig, m.a. á grundvelli þessara gagna auk gagna um gistinætur (Hagstofa Íslands) og fleiri upplýsinga

Verkefni 7 – Greining á fjárhag og rekstri fyrirtækja í ferðaþjónustu

Fyrir ákvörðunartöku og stefnumörkun í ferðaþjónustu er afar þýðingarmikið að hafa haldgóðar upplýsingar sem næst rauntíma um afkomu í greininni. Hagstofan gefur út yfirlit yfir afkomu í ferðaþjónustu með upplýsingum sem orðnar eru 1–2 ára gamlar. Ferðamálastofa vill hins vegar gjarnan geta komið slíkum upplýsingum á framfæri miklu fyrr og jafnvel spáð fyrir um afkomuna þar sem tímanlegar upplýsingar um þessi atriði hafa mikið gildi fyrir stefnumörkun fyrirtækja og stjórnvalda. Þetta er sérlega mikilvægt á áfallatímum eins og í Covid-19 faraldrinum. Í þessu skyni hefur Ferðamálastofa m.a. samið um upplýsingaöflun við Creditinfo. Fátt bendir til þess, nema síður sé, að skilvirkara yrði að reyna að afla þessara gagna beint úr ársreikningaskrá ríkisskattstjóra.

Ferðamálastofa mun, á tímabili þessarar rannsóknaráætlunar, sjá til þess að reglulegt framhald verði á greiningarvinnu og birtingu upplýsinga um rekstur, fjárhag og starfsskilyrði ferðaþjónustunnar, bæði með eigin athugunum og í samstarfi við aðra fagaðila.

Tímarammi verkefnis: Ótímabundið.

Hagnýtt gildi: Varpar ljósi á stöðu og þróun atvinnuvegarins í heild og einstakra greina innan hans. Getur þjónað greiningu sem tengist efnahagslegum markmiðum stjórnvalda fyrir atvinnugreinina, s.s. hvað varðar bestu viðbrögð við áföllum, aukna framleiðni, verðmætasköpun og samkeppnishæfni hennar. Einnig nýtist greining sem þessi einstökum ferðaþjónustufyrirtækjum og samtökum þeirra við stefnumótun og aðrar veigamikla ákvarðanatöku.

Tengsl við jafnvægisás ferðamála: Þetta verkefni varpar ljósi á efnahagslegar víddir jafnvægisássins.

Miðlun: Helstu niðurstöður verða að jafnaði kynntar í opnum fyrirlestrum og skýrslum sem eru öllum aðgengilegar á heimasíðu Ferðamálastofu. Samantektarupplýsingar og helstu kennitölur rekstrar og fjárhags eru birtar í mælaborði ferðaþjónustunnar með gagnvirkum hætti fyrir notandann. Opinber gagnagrunnur, sem aðgengilegur er um mælaborðið, inniheldur rekstrar- og fjárhagsupplýsingum einstakra fyrirtækja í ferðaþjónustu frá og með árinu 2015 sem notandi getur hlaðið niður í Excel-skjal til eigin greiningar og vinnslu.

Kostnaður: Árlegur kostnaður við þetta verkefni er áætlaður 1,0 m.kr.

Viðbætur – ný undirverkefni:

1. Varanlega verði bætt við greiningu á rekstri og afkomumati fyrirtækjanna á rekstrarhorfum í greininni næstu 12–18 mánuði.

Verkefni 8 – Gagnagrunnur ferðaþjónustunnar

Skynsamleg stefnumörkun í ferðaþjónustu hlýtur að byggist á sem bestum gögnum um atvinnuvegin og tækifæri hans. Ferðamálastofa hefur lengi unnið að uppbyggingu og endurbótum á gagnagrunni fyrir ferðaþjónustu. Talsverðum hluta af vinnutíma starfsfólks á rannsókn- og tölfraeðisviði hefur verið varið í þetta verk. Árangurinn má m.a. sjá í vefsja sem sýnir landupplýsingar sem Ferðamálastofa hefur safnað um auðlindir íslenskrar ferðaþjónustu sem og í mælaborði ferðaþjónustunnar og undirliggjandi gagnasafni. Rétt er að fram komi að hluti af þessu verkefni eru kaup á gagnagrunnum (AirDNA; Benchmarking Alliance; OTA insight og Creditinfo). Þróun, efling og viðhald gagnagrunns ferðaþjónustunnar er frambúðarverkefni og reglulegur þáttur í starfsemi Ferðamálastofu.

Ferðamálastofa mun leitast við að efna til samvinnu við fyrirtæki í ferðaþjónustu sem búa yfir umræddum gögnum um samnýtingu þeirra til að forðast tvíverknað að því marki sem viðskiptahagsmunir og persónuvernd leyfa.

Tímarammi verkefnis: Ótímabundið.

Hagnýtt gildi: Um er að ræða grunn gögn um ferðaþjónustu. Þessi gögn eru nauðsynleg fyrir skynsamlega stefnumörkun, áætlanagerð, vörubrúun og stýringu. Verkefnið tengist markmiðum stjórnvalda (2015–2020) um að safna tímanlegum, áreiðanlegum og samanburðarhæfum gögnum til grundvallar ákvarðanatöku og markmiðasetningu í greininni.

Tengsl við jafnvægisás ferðamála: Óbein. Aflar frekari upplýsinga fyrir álagsmat.

Miðlun: Þessum gögnum verður komið fyrir í gagnagrunni Ferðamálastofu og eftir atvikum í mælaborði ferðaþjónustunnar.

Kostnaður: Árlegur kostnaður við þetta verkefni er áætlaður 16 m.kr.

Viðbætur – ný undirverkefni: Á yfirstandandi rannsóknartímabili er fyrirhugað að þróa vefsja Ferðamálastofu áfram með birtingu gagna tengdum ferðaþjónustu með landfræðilega tilvísun, s.s. um mögulega viðkomustaði ferðamanna, gönguleiðir, tölfraeði og önnur gögn sem Ferðamálastofa ræður yfir eða getur haft aðgang að.

Verkefni 9 – Þjóðhagslíkan fyrir ferðaþjónustu: Tæki til högg- og aðgerðagreininga og hagspáa

Verkefnið snýst um að gera sérstakt þjóðhagslíkan (geiralíkan) fyrir ferðaþjónustu á Íslandi sem tengt er inn í fyrirbyggjandi þjóðhagslíkön (Seðlabankans/Hagstofunnar) fyrir hagkerfið í heild. Líkan þetta á að hafa alla venjulega getu þjóðhagslíkana, þ.á.m. til að:

- Meta áhrif ferðaþjónustunnar á efnahagslífið í heild (þ.e. þjóðhagsstærðir eins og VLF og atvinnustig).
- Meta áhrif annarra þátta efnahagslífsins á ferðaþjónustuna (t.d. gengis, verðlags atvinnustigs og skatta).
- Rekja þjóðhagsleg áhrif ytri breytinga (t.a.m. högga eins og COVID-19, brottfalls flugfélaga eða opunar stórra flugleiða) á ferðaþjónustuna og efnahagslífið í heild.
- Rekja áhrif opinberra aðgerða á ferðaþjónustu og efnahagslífið í heild þannig að unnt sé að velja þær opinberu aðgerðir sem líklegast eru til að ná þeim markmiðum um ferðaþjónustu sem að er stefnt (t.d. uppbyggingu innviða, ný gjöld, auglýsingaherferð o.s.frv.).
- Spá fyrir um framlag ferðaþjónustunnar til efnahagslífsins og hagvaxtar í framtíðinni á grundvelli spáa um umsvif í ferðaþjónustu (fjölda ferðamanna o.s.frv.).

Fyrsta þrepið í þessu verkefni er að gera þjóðhagslíkan fyrir ferðaþjónustuna. Annað þrepið er að tengja það við fyrirbyggjandi þjóðhagslíkön með fræðilega samkvæmum (e. consistent) hætti. Þriðja þrepið er að staðfesta virkni og áreiðanleika þessa líkans. Fjórða þrepið er að fella þetta líkanakerfi inn í sæmilega þjálft forrit til hagnýtra nota. Í verkefni þessu þarf að hafa viðeigandi samvinnu við Hagstofu Íslands, Seðlabanka Íslands, fjármálaráðuneyti og atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneyti, sem ýmist vinna þjóðhagsreikninga, reka þjóðhagslíkön og/eða hafa not af þjóðhagslíkani fyrir ferða- þjónustuna.

Tímarammi verkefnis: Tímarammi þessa verkefnis er áætlaður 2020–2025. Fullbúið og virkt þjóðhagslíkan fyrir ferðaþjónustuna, sem tengt verður við fyrirbyggjandi þjóðhagslíkön Seðlabankans/Hagstofunnar með gagnvirkum hætti, á þó að verða tilbúið í árslok 2023.

Afurðir:

- i. Fullbúið þjóðhagslíkan fyrir ferðaþjónustu.
- ii. Virk tenging þessa þjóðhagslíkans við þjóðhagslíkan fyrir hagkerfið í heild.
- iii. Fullbúið forritakerfi sem leyfir greiningu á áhrifum breytinga í ferðaþjónustu á helstu þjóðhagsstærðir og öfugt.
- iv. Einfaldar keyrslur líkans aðgengilegar á heimasíðu/mælaborði Ferðamálastofu.
- v. Ýtarlegar árlegar skýrslur um verkefnið og framgang þess.

Hagnýtt gildi: Veruleg vöntun er á þjóðhagslíkani (geiralíkani) fyrir ferðaþjónustu, einn stærsta grunnatvinnuveg þjóðarinnar, sem nota má í öllum þeim mikilvægu verkefnum sem lýst er að framan. Þjóðhagslíkanið og virk tenging þess við fyrirbyggjandi þjóðhagslíkón gefur stjórnvöldum og öðrum betri greiningar- og stýritæki til að hámarka arðsemi greinar-

innar og þjóðarbúsins og bregðast við áföllum með skilvirkum hætti.

Tengsl við jafnvægisás ferðamála: Óbein. Stuðlar að dýpri skilningi á efnahagslegu gildi ferðaþjónustu og bættri opinberri ákvarðanatöku.

Miðlun: Skýrslur vegna þessa verkefnis verða aðgengilegar á heimasíðu Ferðamálastofu. Jafnframt er fyrirhuguð opinber kynning á helstu niðurstöðum verkefnisins eftir því sem þær verða til, svo og ráðstefna um fullbúið þjóðhagslíkan og fyrstu spár undir lok verkefnisins. Einfaldar keyrslur líkans verða aðgengilegar á heimasíðu/mælaborði Ferðamálastofu. Þá er gert ráð fyrir að verkþættir og áfangar verði kynntir á málstofum í HÍ og e.t.v. víðar.

Kostnaður: Heildarkostnaður vegna þessa verkefnis er áætlaður 30 m.kr. á næstu þremur árum eða 10 m.kr. á ári.

3.2 Verkefni: Yfirlit

Eftirfarandi töflur veita yfirsýn yfir ofangreind verkefni. Fyrri taflan veitir yfirlit yfir áætlaðan kostnað verkefna og með hvaða hætti þau ná til helstu þjóðhaglegu markmiða ferðaþjónustunnar. Rétt er að ítreka það sem fram kom í upphafi þessa kafla að kostnað sem fram kemur í töflunni ber að skoða sem áætlun en ekki rauntölur. Síðari taflan veitir frekari sýn inn í viðfangsefni viðkomandi rannsóknarverkefna.

Nr	Verkefni Heiti	Árlegur kostnaður	Þjóðhagsleg markmið ferðaþjónustu		
			Efnahagur	Umhverfi	Samfélag
1	Fjöldi komufarþega	10,6	Já	Já	Já
2	Landamærakönnun	22,0	Já	Já	Já
3	Viðhorf Íslendinga til ferðaþj.*	14,0/3,6		Já	Já
4	Ferðahegðun Íslendinga	1,8	Já	Já	Já
5	Ferðahegðun á áfangastöðum	6,0	Já	Já	Já
6	Dreifing ferðamanna um landið	5,3	Já	Já	Já
7	Fjárhagur og afkoma fyrirtækja	1,0	Já		
8	Gagnagrunnur ferðaþjónustunnar	16,0	Já	Já	Já
9	Spágerð ferðaþjónustunnar	8,7	Já	Já	Já
10	Þjóðhagslíkan f. ferðaþjónustu	10,0	Já		Já
	Samtals	95,4			

*** Fyrirhugað að verkefnið kosti 14 milljónir 2023 en 3,6 milljónir 24' og 25'**

Í kafla 2.2 var rannsóknarverkefnum skipt í 16 meginflokka eftir rannsóknarsviðum og viðfangsefnum. Eftirfarandi tafla freistar þess að gera grein fyrir því hvernig ofangreind rannsóknarverkefni falla í þessa flokka.

Rannsóknarsvið	Viðfangsefni verkefna			
	(i) Mælingar	(ii) Greining	(iii) Endurbætur	(iv) Miðlun
I. Efnahagslegur ávinningur	1, 2, 8, 10	7, 8, 9, 10, 11	4,5,6,7,8,9,10,11	Öll
II. Áhrif á umhverfisgæði	1, 2, 3	6, 11	4, 5, 6	Öll
III. Áhrif á samfélagið	1, 2, 3, 4, 5	5, 6, 9, 10, 11	3, 4, 5, 6, 9	Öll
IV. Gagnagrunnur	1, 2, 3, 4, 5	8	8	Öll
Skýringar: Verkefnisnúmer í töflureitum.				

4. Framkvæmd verkefna og miðlun niðurstaðna

Eitt af hlutverkum Ferðamálastofu er að safna, greina og setja fram gögn til að styðja við skynsamlega ákvarðanatöku og markmiðasetningu í ferðaþjónustu (sjá t.d. 2. gr. reglugerðar 20/2020). Rannsóknarverkefnum þeim sem rakin eru í 3. kafla þessarar áætlunar er ætlað að þjóna þessu hlutverki. Það að skýrgreina viðeigandi rannsóknarverkefni er þó einungis fyrsta skrefið. Verkefnunum þarf einnig að koma í framkvæmd og niðurstöðunum þarf að koma á framfæri.

Til að gagnaöflun og rannsóknir komi að sem mestum notum þarf þrennt að koma til:

- 1 Skynsamlegt val verkefna.
- 2 Góð framkvæmd verkefna.
- 3 Skilvirk miðlun niðurstaðna.

Fyrsta atriðið er hin eiginlega rannsóknaráætlun, sem lýst er í kafla 3 hér að framan. Þar er meginatriðið að finna og skýrgreina gagnlegustu rannsóknarverkefnin. Annað þrepið er framkvæmd verkefnanna, þ.e. rannsóknirnar sjálfar. Þar eru vísindaleg gæði í víðum skilningi² höfuðatriðið. Auk þess má aldrei gleyma því að verkefnin eiga einnig að vera hagnýt. Þriðja þrepið er skilmerkileg miðlun niðurstaðnanna, annars vegar til þeirra sem geta nýtt þær nú þegar til ákvarðanatöku og stefnumörkunar og hins vegar sem viðbót við hinn sameiginlega þekkingarbanka sem getur orðið grundvöllur skynsamlegra ákvarðana og hagnýtra nota í ferðaþjónustu, sem og uppspretta nýrra spurninga og rannsókna. Þessi þrjú þrep eru eins og hlekkir í sömu keðju. Engin keðja er sterkari en veikasti hlekkurinn. Rannsóknarstarf kemur ekki að tilætluðum notum nema rannsóknarverkefni séu skynsamlega valin, þau séu vel framkvæmd og niðurstöðunum komið skilmerkilega á framfæri.

Ferðamálastofa, sem framkvæma skal rannsóknaráætlunina (skv. 5. gr. reglugerðar 20/2020), vinnur að því að móta verklag um framkvæmd rannsóknarverkefna og miðlun niðurstaðna. Talsvert hefur miðað áleiðis í þessu verki, en því er þó ekki að fullu lokið. Það sem hér fer á eftir er því ekki endanleg lýsing á verklagi en er ætlað að veita hugmynd um hvernig líklegt er að það verði.

2 Á meðal þessara gæða eru áreiðanleiki, nýnæmi, gegnsæi og endurtakanleiki

4.1 Framkvæmd verkefna

Sú framkvæmd rannsóknarverkefna sem snýr að Ferðamálastofu er nokkuð margþætt. Hún tekur m.a. til:

-
- I Lýsingar á verkefnum; þ.m.t. kröfulýsingar, framvindulýsingar og miðlunarlýsingar.

 - II Leitar að hæfum rannsóknaraðilum.

 - III Vals á rannsóknaraðilum.

 - IV Gerðar samninga við rannsóknaraðila.

 - V Umsjónar með framvindu rannsóknarverkefna.

 - VI Gæðamats á verkefnum og afurðum þeirra.

 - VII Fjárhagslegs uppgjörs og endurskoðunar á reikningum.

 - VII Verkefnastjórnunar.
-

Þessir framkvæmdarþættir eru í eðli sínu talsvert viðamiklir, jafnvel þótt viðkomandi rannsóknarverkefni séu ekki stór. Mikilvægt er hins vegar að sníða stakk eftir vexti og gæta þess að vinna við þessa framkvæmd og þar með framkvæmdarkostnaður sé ekki úr hófi miðað við stærð og umfang verkefna. Þá er ekki síður mikilvægt að framkvæmdarferlið í heild sinni sé gagnsætt, ekki síst hvað snertir val á rannsóknaraðilum og mat á gæðum rannsókna.

(I) Lýsing verkefna

Afar mikilvægt er að skýrgreina verkefni vel. Í því felst að tiltaka þarf markmið þeirra með skýrum hætti og afurðir þeirra eins nákvæmlega og unnt er. Þá þarf tímarammi verkefnis að vera skýr sem og áfangar í átt að verkefnislokum. Ennfremur þarf að tilgreina kostnað og tengja greiðslur við það að verkefnisáföngum sé náð. Síðast en ekki síst þarf verkefnið að fela í sér verkþátt sem lýtur að því að stjórnvöld ferðamála og ferðaþjónusta geti nýtt sér afurðir verkefnisins eins og til er ætlast.

Þessi atriði eru dregin saman í verkefnislýsingu. Verkefnislýsing byggir á skýrgreiningu viðkomandi verkefnis í rannsóknaráætlun Ferðamálastofu. Hún þarf hins vegar yfirleitt að vera talsvert ýtarlegri og nákvæmari. Einkum og sér í lagi þarf hún að fela í sér ýtarlega kröfulýsingu, þ.e. lýsingu á afurðum (gögnum, kerfum, líkönnum, svörum við spurningum o.s.frv.) sem verkefninu er ætlað að mæta. Hún þarf einnig að fela í sér framvindulýsingu, þ.e. skýrgreinda áfanga, tímasetningar og verklok. Þá þarf verkefnislýsing einnig að fela í sér lýsingu á formi afurða, þar með talið miðlun niðurstaðna.

(II) Leit að hæfum rannsóknaraðilum

Fullbúin verkefnislýsing skapar forsendur fyrir leit að vænlegum rannsóknaraðilum. Mikilvægt er að finna hæfustu aðilana til að vinna hvert verkefni. Margar leiðir og misdýrar eru til í þessu skyni. Þeirra á meðal er að auglýsa eftir framkvæmdaraðilum, formleg útboð rannsóknarverkefna eða að leita beint til aðila sem góð reynsla er af. Fyrirfram er ekki unnt að útiloka neina af þessum leiðum. Að öðru jöfnu er gert ráð fyrir að verkefni verði auglýst og óskað eftir tilboðum í þau. Tilboðin þurfa að fela í sér bæði tæknilega og fjárhagslega útfærslu. Nauðsynlegt er að Ferðamálastofa áskilji sér nægan sveigjanleika við mat á tilboðum, þ. á m. rétt til að hafna þeim öllum.

(III) Val rannsóknaraðila

Mikilvægt er að vanda til vals á rannsóknaraðilum. Þar skipta meginmáli hæfni þeirra og væntanleg verkgæði. Verkgæði felast annars vegar í vísindalegum gæðum afurðar og hins vegar í tímanlegum skilum verkþátta. Þau tilboð sem berast þarf að meta með tilliti til þessara atriða sem og verkkostnaðar. Að öðru jöfnu koma þau tilboð ein til álita sem mæta vísindalegum/tæknilegum kröfum. Að því tilskildu skiptir tilboðsupphæð einnig máli. Kemur þá til greina að ákveða fyrirfram hlutfallslegt vægi vísindalegs gildis og tilboðsverðs. Séu verkefni umfangsmikil kann að vera rétt að Ferðamálastofa setji upp sérfræðihóp til að meta tilboð og raða þeim í gæðaröð.

(IV) Gerð samninga

Verksamningur skýrgreindir þær rannsóknarafurðir sem framleiða á, hvenær þær eiga að vera tilbúnar og fyrir hvaða verð. Því er mikilvægt að þessi samningur sé hæfilega ýtarlegur og lögfræðilega traustur. Hann þarf m.a. að fela í sér ákvæði um verkframvindu og eftirlit, greiðslur í samræmi við framvindu og mat á gæðum verksins þá lokið er

(V) Umsjón með framvindu

Reynslan sýnir að þótt samningur hafi verið gerður við rannsóknaraðila er ekki víst að hann verði uppfylltur. Því er nauðsynlegt að fylgjast vel með framvindu verkefna og grípa í taumana ef þau virðast vera að fara afvega. Slík umsjón og réttur til afskipta hljóta eðli málsins samkvæmt að byggjast á ákvæðum í verksamningi og eru væntanlega tengd skýrgreindum áföngum verksins.

(VI) Gæðamat

Nauðsynlegt er að hafa öflugt gæðaeftirlit með rannsóknarverkefnum. Mikilvægast í því efni er að afurðir verkefnisins séu af fullnægjandi gæðum. Lítið gagn og jafnvel skaði er af verkefnum sem skila lélegum eða jafnvel rangvísandi niðurstöðum. Því er við verkskil nauðsynlegt að fara vandlega yfir afurðir verksins og kanna hvort þær uppfylli skilyrði verksamnings með tilliti til vísindalegra gæða. Slíkt mat krefst sérfræðipækkingar á viðkomandi sviðum og yrði best falið óháðum matsmönnum sem búa yfir umræddri þekkingu. Niðurstöður þeirra gætu verið á þann veg að (i) verkefnisskil séu fullnægjandi eða (ii) endurbóta sé þörf.

(VII) Fjárhagslegt uppgjör og endurskoðun á reikningum

Hluti af verkskilum er yfirlit um útgjöld verkefnisins. Þessi reikningsskil þarf að bera saman við útgjaldaáætlun í verksamningi.

(VIII) Verkefnastjórnun

Ofangreind atriði sýna mikilvægi þess að vel sé staðið að stjórnun og eftirliti með rannsóknarverkefnum af hálfu Ferðamálastofu. Góð verkefnastjórnun er viðamikil starf og krefst undirstöðugóðrar þekkingar á rannsóknum almennt, auk sérfræði og reynslu í ferðamálum. Allir starfsmenn rannsóknarsviðs stofnunarinnar verja talsverðum hluta af vinnutíma sínum í verkefnastjórnun. Því kemur vel til greina að Ferðamálastofa skýrgreini verkefnisstjórnun sem hlutastarf innan stofnunarinnar eða fullt starf ef umfang verkefna er nægilega mikið.

4.2 Miðlun niðurstaðna

Miðlun rannsóknarniðurstaðna er ekki síður mikilvæg en rannsóknin sjálf. Án við eigandi miðlunar niðurstaðna er lítið gagn af rannsóknarverkefnum, jafnvel þótt þau séu ágætlega unnin. Miðlun niðurstaðna getur verið hluti af verkefnislýsingu og því á ábyrgð framkvæmdaraðila að annast hana eða hún getur verið á verksviði Ferðamálastofu. Líklegt er að hvort tveggja eigi sér stað.

Miðlun niðurstaðna getur átt sér stað með ýmsum hætti, m.a. með:

- I Vandlegri skýrslu um framkvæmd og niðurstöður verkefnis, sem birt er á heimasíðu, Facebook-síðu og/eða í fréttabréfi Ferðamálastofu. Stundum er einnig bent á afurðirnar í spjallhópum ferðaþjónustu á Facebook.
- II Kynningarfundum, lokuðum og opinberum, með viðkomandi stjórnvöldum, hagsmunaaðilum í greininni og öðrum áhugasömum aðilum. Þessir fundir eru jafnan haldnir á tilteknum stað og samtímis sendir út á netinu, auk þess sem þeir eru gjarnan teknir upp og birtir á heimasíðu Ferðamálastofu.
- III Ráðstefnum og/eða vinnustofum um verkefnið og niðurstöður þess.
- IV Mælaborði ferðaþjónustunnar, sem Ferðamálastofa hefur umsjón með. Þar yrðu einkum birtar upplýsingar sem gagnlegt er að notendur hafi gagnvirkan aðgang að til að geta skoðað þær frá mismunandi sjónarhornum og dýpt.
- V Útgáfu vísindagreina, t.a.m. í fyrirhuguðu tímariti um ferðamál.³

Öllum niðurstöðum rannsóknarverkefna verður væntanlega komið fyrir í gagnagrunni Ferðamálastofu og margar gerðar aðgengilegar á mælaborði ferðaþjónustunnar, sem og í vefsíðu Ferðamálastofu þegar fram vindur. Rannsóknarskýrslur verða gefnar út í ritröð Ferðamálastofu: *Ferðamálarannsóknir ISSN 2547-8060*.

³ Fyrir forgöngu Ferðamálastofu og með stuðningi þeirra þriggja háskóla landsins sem standa að Rannsóknamiðstöð ferðamála hefur verið ákveðið að hefja útgáfu fræðilegs tímarits sem helgað verður rannsóknum í ferðamálafræðum.

Tilvísanir

- Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið. (2015). *Vegvísir að ferðaþjónustu*. Sótt 19. maí 2020 af <https://www.stjornarradid.is/verkefni/atvinnuvegir/ferdathjonusta/vegvisir-i-ferdathjonustu/>.
- Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið. (2019a). *Framtíðarsýn og leiðarljós íslenskrar ferðaþjónustu til 2030*. Sótt 14. maí 2020 af https://www.stjornarradid.is/library/01--Frettatengt---myndir-og-skrar/ANR/FerdaThjonusta/Lei%C3%B0arlj%C3%B3s%20%C3%ADslenskrar%20fer%C3%B0a%C3%BEj%C3%B-3nustu%202030_Final_Samr%C3%A1%C3%B0sg%C3%A1tt1.pdf.
- Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið. (2019b). *Jafnvægisás ferðamála*. Sótt 19. maí 2020 af <https://www.stjornarradid.is/verkefni/atvinnuvegir/ferdathjonusta/islensk-ferdathjonusta-til-2030/jafnvægisas-ferdamala/>.
- Coccosis, H , Mexa, A , & Collovini, A. (2002). Defining, measuring and evaluating carrying capacity in Euro- pean tourism destinations, final report B4-3040/2000/294577/MAR/D2. Material for a Document. Aþena: University of the Aegean, Department of Environmental Studies, Laboratory of Environmental Planning.
- Ferðamálastofa. (2019). Ferðavenjur erlendra ferðamanna. Sótt 16. júní 2020 af <https://www.ferdamalastofa.is/is/tolur-og-utgafur/kannanir-og-rannsoknir/ferdavenjur-erlendra-ferdamanna>.
- Ferðamálastofa. (2020). *Rannsóknaráætlun 2020–2022*. Ferðamálastofa. Reykjavík.
- Ferðamálastofa. (2020b). *Rannsóknaráætlun 2021–2023*. Ferðamálastofa. Reykjavík.
- Jónas Hlynur Hallgrímsson, Nathan Reigner, Ólafur Árnason, Ragnhildur Gunnarsdóttir, Ray Salter, Rob. P M. Kamsma, Sigurður Loftur Thorlacius, Tinna Húnbjörg Einarsdóttir, & Þorbjörg Sævarsdóttir. (2019). *Jafnvægisás ferðamála: Samantekt á niðurstöðum álagsmats. Drög til kynningar*. Reykjavík: Atvinnu- og nýsköpunarráðuneytið og Stjórnstöð ferðamála.
- Lög um Ferðamálastofu nr. 96/2018.*
- Reglugerð um gagnaöflun og rannsóknir á sviði ferðamála nr. 20/2020.*
- Þingskjal 758. (2011). Tillaga til þingsályktunar um Ferðamálaáætlun 2011–2020. Samantekt sótt 19. maí 2020 af vef Ferðamálastofu https://www.ferdamalastofa.is/static/files/ferdamalastofa/Frettamyndir/2015/mars/ferdamalaaaetlun_2011_2020_uppsett.pdf.
- Þórdís Kolbrún Reykfjörð Gylfadóttir. (2019). *Framtíðarsýn ferðaþjónustunnar. Leiðandi í sjálfbærri þróun*. Kynning ráðherra og Eflu verkfræðistofu í september 2019. Sótt 19. maí 2020 af https://www.stjornar-radid.is/library/01--Frettatengt---myndir-og-skrar/ANR/FerdaThjonusta/Kynning_R%C3%A1%C3%B-0herra_Efla.pdf.

Viðauki 1

Reglugerð nr. 10/2020

Nr. 20

10. janúar 2020

REGLUGERÐ um gagnaöflun og rannsóknir á sviði ferðamála.

1. gr.

Gildissvið.

Reglugerð þessi gildir um öflun, úrvinnslu og miðlun upplýsinga, þ.m.t. gögn, gagna- greiningu og rannsóknir, sem Ferðamálastofa annast á grunni rannsóknaráætlunar.

2. gr.

Hlutverk Ferðamálastofu.

Ferðamálastofa skal fylgjast með og stuðla að þróun ferðaþjónustu sem mikil- vægrar og sjálfbærrar grunnstoðar í íslensku samfélagi með því að vinna að sam- ræmingu, greiningum og gagnaöflun ásamt miðlun og úrvinnslu upplýsinga, þar á meðal tölfræðilegra gagna, á málefnasviði stofnunarinnar.

Ferðamálastofa skal meta þörf fyrir gagnaöflun, greiningar og rannsóknir, móta rannsóknaráætlun, sbr. 5. gr , og láta framkvæma rannsóknir samkvæmt rannsóknaráætlun í samræmi við lög og reglur þar að lútandi, m.a. hvað varðar opinber innkaup. Vinna stofnunarinnar að gagnaöflun og rannsóknnum skal styðja við ákvarðanatöku og markmiðasetningu í greininni samkvæmt stefnu stjórnvalda.

Ferðamálastofa skal miðla niðurstöðum á markvissan hátt.

3. gr.

Skilgreiningar.

Í reglugerð þessari er merking eftirfarandi hugtaka sem hér segir:

- a. *Gagnagreining*: Nákvæm athugun, útvinnsla og túlkun á gögnum eða heimildum sem framkvæmd er til að skilja uppbyggingu, eðli og/eða samhengi.
- b. *Gagnaöflun*: Skipuleg, og eftir atvikum reglubundin, söfnun gagna sem framkvæmd er í tengslum við greiningu, rannsókn eða skráningu upplýsinga. Að jafnaði skal miða við að gagnaöflun myndi óbrotna tímalínu á grunni þess sem áður hefur verið framkvæmt. Frumgagna er aflað með megindegum (t.d. talningum eða könnunum) eða eigindlegum (t.d. viðtölum eða þátttökuathugunum) rannsóknaraðferðum. Afleiddra gagna er aflað á grunni útgefina eða óútgefina heimilda.

- c. *Gögn*: Skráðar upplýsingar sem skiptast í frumgögn og afleidd gögn. Frumgögn eru skráðar upplýsingar frá fyrstu hendi. Afleidd gögn eru gögn sem þegar er búið að skrá og eru tiltæk.
- d. *Jafnvægisás ferðamála*: Stjórnþæki til að meta reglulega áhrif ferðaþjónustu á umhverfi, innviði, samfélag og efnahag íslensks samfélags á grunni skilgreindra sjálfbærnisvísa.
- e. *Mælaborð ferðaþjónustunnar*: Rafræn gagnaveita og upplýsingagátt Ferðamála- stofu þar sem hægt er að nálgast gögn og helstu niðurstöður greininga og rannsókna tengdar ferðaþjónustu sem birtar eru á aðgengilegan hátt.
- f. *Rannsókn*: Nákvæm og kerfisbundin athugun með vísindalegri aðferð sem hefur þann tilgang að skapa nýja eða frekari þekkingu á því sviði sem rannsakað er og framkvæmd er í þeim tilgangi að nýtast stjórnvöldum til töku stefnumótandi ákvarðana á sviði ferðamála.
- g. *Rannsóknaráætlun*: Áætlun til þriggja ára um þá gagnaöflun, greiningar og rannsóknir sem stjórnvöldum er nauðsynleg til að taka stefnumótandi ákvarðanir um uppbyggingu og þróun ferðaþjónustu með sjálfbærni að leiðarljósi.

4. gr.

Miðlun upplýsinga og greining gagna.

Ferðamálastofa skal miðla upplýsingum um helstu gögn og niðurstöður gagnagreininga og rannsókna á vegum stofnunarinnar eins fljótt og auðið er eftir eðli verkefna. Niðurstöður skulu nýttar til að varpa ljósi á stöðu og þróun ferðaþjónustunnar.

Ferðamálastofa skal gera meginleg gögn og helstu niðurstöður meginlegra rannsókna aðgengilegar í *Mælaborði ferðaþjónustunnar*. Ferðamálastofa skal jafnframt stuðla að því að fyrirbyggjandi upplýsingar frá öðrum hagaðilum sem snúa að ferðaþjónustu og hafa þýðingu fyrir þróun hennar séu birtar í *Mælaborði ferðaþjónustunnar*.

Ferðamálastofa skal setja fram áætlun um áframhaldandi þróun og framkvæmd *Mælaborðs ferðaþjónustunnar*, m.a. með hliðsjón af gildandi rannsóknaráætlun.

Ferðamálastofa skal setja fram birtingaráætlun árlega. Hana skal uppfæra reglulega í tengslum við framgang verkefna.

5.gr.

Rannsóknaráætlun.

Ferðamálastofa skal móta og láta framkvæma rannsóknaráætlun á grunni *Jafnvægisás ferðamála* og stefnumótunar stjórnvalda. Rannsóknaráætlun skal einnig taka mið af þeim fjármunum sem til ráðstöfunar eru hverju sinni til gagnaöflunar og rannsókna. Áætlunin skal unnin til þriggja ára í senn og endurskoðuð árlega eða oftár ef nauðsyn krefur. Við mótun rannsóknaráætlunar skal Ferðamálastofa:

- a. Stuðla að samhæfingu, yfirsýn og virku samráði við hagsmunaaðila um gagnaöflun og rannsóknir í ferðaþjónustu.
- b. Greina og meta hvaða gagna skuli aflað og í hvaða rannsóknir þurfi að ráðast sem styðja við stefnumótun stjórnvalda í ferðaþjónustu og áframhaldandi þróun og viðhald *Jafnvægisás ferðamála*, meta umfang verks og áætla kostnað.
- c. Forgangsraða verkefnum með tilliti til þess fjármagns sem er til ráðstöfunar fyrir málaflokkinn og gæta jafnvægis milli hinna þriggja þátta sjálfbærni, þ.e. efna- hagslegra þátta, umhverfislegra þátta og samfélagslegra þátta, þannig að við gagnaöflun og rannsóknir sem nýtast við ákvarðanatöku og stefnumótun stjórnvalda sé horft til allra

- d. Þáttanna. Í rannsóknaráætlun skal tilgreina viðfangsefni, tilgang, umfang, hagnýtt gildi og tímasetningu sérhvers verkefnis.
- e. Birta hugtakalista á heimasíðu Ferðamálastofu með helstu hugtökum sem tengjast rannsóknum á ferðamálum.

6.gr.

Ráðgefandi nefnd um gagnaöflun og rannsóknir.

Ferðamálastofa skal kalla saman ráðgefandi nefnd um gagnaöflun og rannsóknir á rannsóknaráætlun Ferðamálastofu.

Í nefndinni skulu eiga sæti, auk eins fulltrúa stofnunarinnar, sem stýrir starfi nefndarinnar, tveir fulltrúar háskóla sem sinna kennslu og rannsóknum á sviði ferðamálafræði sem tilnefndir eru af samstarfsnefnd háskólastigsins, einn fulltrúi sem tilnefndur er af Sambandi íslenskra sveitarfélaga, einn fulltrúi sem tilnefndur er af þeim ráðherra sem fer með samgöngu- og sveitarstjórnarmál og einn fulltrúi sem tilnefndur er af Samtökum ferðaþjónustunnar. Fulltrúi sem tilnefndur er af þeim ráðherra sem fer með ferðamál skal jafnframt eiga sæti í nefndinni.

Niðurstöður nefndarinnar skulu lagðar til grundvallar við mótun rannsóknar- áætlunar. Nefndin skal setja sér starfsreglur. Nefndin getur, eftir því sem þörf er á, kallað eftir mati sérfróðra aðila um áherslur rannsóknaráætlunar. Kostnaður af störfum nefndarinnar greiðist af Ferðamálastofu sem tryggir henni jafnframt viðunandi starfsaðstöðu.

Samráð og gildistaka rannsóknaráætlunar.

Drög að rannsóknaráætlun Ferðamálastofu skulu birt í samráðsgátt stjórnvalda. Að loknu samráði gerir stofnunin tillögu að rannsóknaráætlun til ráðherra.

Samþykkt rannsóknaráætlun skal birt á vefsíðu Ferðamálastofu.

7. gr.

Gildistaka.

Reglugerð þessi, sem sett er samkvæmt heimild í 3. mgr. 3. gr. og 2. mgr. 12. gr. laga um Ferðamálastofu, nr. 96/2018, öðlast þegar gildi.

Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytinu, 10. janúar 2020.

Þórdís Kolbrún Reykfjörð Gylfadóttir
ferðamála-, iðnaðar- og nýsköpunarráðherra.

Sigrún Brynja Einarsdóttir.
B-deild – Útgáfud : 17. janúar 2020

Viðauki 2

Ráðgjöf um rannsóknarverkefni 2020-2022

Ferðamálastjóri
Skarphéðinn Berg Steinarsson Geirsgata
9
101 Reykjavík

Efni: Ráðgjöf vegna rannsóknaráætlunar 2023-25

4.8.2022

Virðulegi ferðamálastjóri

Ráðgefandi nefnd um gagnaöflun og rannsóknir hefur lokið umfjöllun sinni um verkefni fyrir rannsóknaráætlun árána 2023-25. Nefndi fjallaði um þessa ráðgjöf sína á fimm fundum á tímabilinu 6. apríl til 22. júní 2022. Auk þess gengu drög að ráðgjöf nefndarinnar milli nefndarmanna til athugasemda fram í ágúst.

Ráðgjöf nefndarinnar er sett fram í meðfylgjandi skjölum:

1. Ráðgjöf um rannsóknarverkefni 2023-25
2. Fundargerðir fyrir 15. til 19. fund nefndarinnar.

Nefndin telur að með því að leggja fram þessa ráðgjöf nú hafi henni tekist að setja fram ráðgjöf sína nægilega tímanlega til þess að Ferðamálastofu gefist ráðrúm að ganga frá og auglýsa rannsóknaráætlun næstu þriggja ára á haustdögum þannig að niðurstaða um framkvæmd verkefna geti legið fyrir áður en rannsóknartímabil hefst.

Fyrir hönd Ráðgefandi nefndar um gagnaöflun og rannsóknir.

Ragnar Arnason

Ráðgjafarnefnd um gagnaöflun og rannsóknir í ferðaþjónustu

Ráðgjöf um rannsóknarverkefni 2023-25

Eftirfarandi ráðgjöf skiptist í fjóra hluta: I. forsendur ráðgjafarinnar, II. Ráðgjöf um verkefni í vinnslu, III. hugmyndir um ný verkefni og IV. önnur atriði sem nefndin vill koma á framfæri.

I. Forsendur ráðgjafar

Fyrir liggur að rannsóknarfé til FMS á árinu 2022 var því sem næst óbreytt að krónutölu frá fyrra ári þrátt fyrir talsverða hækkun á rannsóknarkostnaði. Laun eru langstærsti þáttur rannsóknarkostnaðar, en launavísitala Hagstofunnar hækkaði um 8,5% frá apríl 2021 til apríl 2022. Á sama tíma hækkaði almennt verðlag samkvæmt vísitölu neysluverðs um 7,2%. Raunvirði rannsóknarfjár lækkaði því um a.m.k. 8% milli árana 2021 og 2022.

Á árinu 2021 voru ellefu rannsóknar- og gagnaöflunarverkefni í vinnslu og sami fjöldi var fyrirhugaður á árinu 2022. Nærri lætur að ofangreind raunlækkun rannsóknarfjár nemi sem svarar einu rannsóknarverkefni af meðalstærð. Afleiðingin er sú að þrátt fyrir verulega hagræðingu og sparnað í gagnaöflun hefur FMS neyðst til að draga rannsóknarumfangi sínu á árinu 2022. Þannig eru nú aðeins tíu rannsóknarverkefni í vinnslu á yfirstandandi ári.

Miðað við þær upplýsingar sem nú liggja fyrir eru ekki horfur á að rannsóknarfé til FMS hækki umtalsvert á árinu 2023 miðað við það sem nú er. Þvert á móti benda fyrstu vísbendingar um fjárveitingar á árinu 2023 til að það kunni enn að verða óbreytt í krónutölu. Fari svo mun það enn lækka um nálægt 8% að raungildi á því ári. Hvað verður í þessu efni mun ekki liggja ljóst fyrir fyrr en við afgreiðslu fjárlaga 2023.

Hvað fjárveitingu til gagnaöflunar og rannsókna í ferðaþjónustu snertir sér Ráðgjafarnefndin ástæðu til að vekja athygli á fernu:

1. Samkvæmt upplýsingum nefndarinnar er miklu minna fé bæði í krónutölu og miðað við framlag til vergrar landsframleiðslu varið til rannsókna í ferðaþjónustu en í öðrum grunnatvinnuvegum landsmanna, þ.m.t. sjávarútvegi, orkuframleiðslu og landbúnaði. Afleiðingin er óhjákvæmilega veikari þekkingargrundvöllur og þar með næstum örugglega lakari ákvörðunartaka bæði um skipulag og umgjörð ferðaþjónustunnar og einstakar framkvæmdir innan hennar.
2. Miðað við umfang ferðaþjónustu getur lítilsháttar bætt ákvörðunartaka skilað háum fjárhæðum í þjóðarþjónu og langt umfram þær fjárhæðir sem nú er varið til rannsókna í greininni. Það er því enginn vafi á því að skynsamlega útfærð rannsóknaráætlun í ferðaþjónustu getur verið afar hagkvæm frá þjóðhagslegu sjónarmiði.
3. Ferðaþjónustan í núverandi mynd er ung atvinnugrein. Mikið vantar upp á að hún hafi fundið sér það skipulag og farveg sem hagkvæmastur er. Því er fjöldi aðkallandi hagnýtra

rannsóknarverkefna fyrir hendi í greininni sem ekki hefur verið sinnt til þessa. Ráðgjafarnefnd um gagnaöflun og rannsóknir hefur bent á ýmis af þessum verkefnum í fyrri ráðgjöf sinni. Vegna skorts á rannsóknarfé hefur hins vegar ekki verið unnt að ráðast í þau.

4. Mikill uppgangur er nú í ferðaþjónustu á þessu ári eftir lægð vegna Covid-heimsfaraldursins.

5. Flest bendir til þess að á þessu og næsta ári nái umfang ferðaþjónustunnar og framlag hennar

6. til vergrar landsframleiðslu fyrri hæðum. Við þær aðstæður skiptir sterkur þekkingargrundvöllur og skynsamleg ákvörðunartaka í greininni enn meira máli en áður. Það skýtur því skökku við, svo ekki sé meira sagt, að auka ekki framlag til rannsókna í greininni að minnsta kosti að sama skapi.

Þótt ráðgjafarnefndin geri sér vonir um að fjárveitingar til rannsókna verði verulega auknar á árinu 2023 og næstu árum, telur hún sér ekki fært að gera ráð fyrir því að svo verði í þessari rannsóknaráætlun. Hún miðast því fyrst og fremst við það rannsóknarfé sem nú eru horfur á að verði fyrir hendi á komandi árum. Því hefur starf nefndarinnar að þessu sinni einkum beinst að yfirstandandi verkefnum og hvort og þá hvernig þau megi bæta. Hefur nefndin í því efni notið greiðvikinnar aðstoðar þeirra starfsmanna FMS sem hafa umsjón með viðkomandi verkefnum.

Sem fyrr getur hefur nefndin á hinn bóginn ýmsar hugmyndir um ný gagnleg rannsóknarverkefni. Hefur slíkum hugmyndum verið komið á framfæri í fyrri ráðgjöf nefndarinnar bæði fyrir tímabilið 2021-23 og tímabilið 2022-24 og er enn haldið til haga í þessari ráðgjöf. Ef til þess kemur síðar á þessu ári eða á árinu 2023 að FMS telji sig hafa fjárhagslegt svigrúm fyrir ný rannsóknarverkefni er með tiltölulega skömmum fyrirvara unnt að útfæra þessi verkefni nánar þannig að unnt sé að auglýsa eftir rannsakendum til að framkvæma þau.

II. Yfirstandandi verkefni

Tíu talsvert viðamikil rannsóknar- og gagnaöflunarverkefni standa nú yfir. Sum af þessum verkefnum eru tímabundin, þ.á m. tvö af þremur nýju rannsóknarverkefnum sem um var samið um áramótin 2021-2. Nefndin mælir með að öll þessi verkefni verði unnin áfram á tímabilinu 2023-25 eða þar til þeim lýkur, með þeim lagfæringum og endurbótum sem stungið er upp á hér að neðan (skáletraður texti) og/eða FMS telur viðeigandi.

Sem fyrr greinir hefur nefndin að þessu sinni varið stærstum hluta af starfstíma sínum í að rýna þau verkefni sem eru í vinnslu með það í huga að bæta þau. Hefur athyglin einkum beinst að þeim átta verkefnum sem hafa verið í gangi um nokkurt skeið. Meðal annars hefur nefndin reynt að átta sig á því hvort þau þjóni enn þeim tilgangi sem þau áttu að gera í upphafi, hvort ástæða sé til að endurhanna þau eða jafnvel leggja niður og hvort bæta megi framkvæmd þeirra. M.a. vegna þessara hugmynda nefndarinnar hafa sum þessara verkefna verið endurskoðuð af starfsfólki FMS og framkvæmd þeirra bætt. Þó eru enn nokkur verkefni og þættir í verkefnum sem ástæða er til að skoða nánar að áliti nefndarinnar og eru ábendingar þess efnis raktar hér að neðan.

Fyrsta áfanga í verkefni 11, *aðlögunarhæfni og seigla í ferðaþjónustu*⁴ er nú lokið. Þetta er eitt af þremur nýjum rannsóknarverkefnum sem hrundið var af stað í upphafi árs 2021. Sérstakt tilefni þess var áfallið í ferðaþjónustu vegna Covid-faraldursins. Enda þótt í gildandi rannsóknaráætlun hafi verið gert ráð fyrir frekari áföngum í því verkefni hefur skortur á rannsóknarfé komið í veg fyrir að því hafi verið haldið áfram.

Nefndin telur að vel og skipulega hafi verið staðið að verki varðandi þessi verkefni. Verklýsing var skýr. Verkefnin voru auglýst. Umsóknir voru metnar með aðstoð utanaðkomandi faglegra aðila. Verkefnin eru tímabundin og verksamningar gera ráð fyrir skýrum áföngum. Sérstakur umsjónarmaður þessara verkefna af hálfu FMS var tilnefndur og niðurstöður voru skipulega kynntar.

4 Orðið seigla mun vera viðtekin þýðing á enska hugtakinu resilience í félagsvísindum

Þessum ágætu upphafsskrefum til viðbótar leggur nefndin áherslu á að:

- (i) Mat á lokafurðum þessara verkefna verði faglegt og framkvæmt af ytri
- (ii) matsmönnum eftir því sem tók eru á. Sé rannsóknarfé ónógt til að framkvæma þetta ytra mat, telur nefndin að til greina komi að ytri matsmenn verði aðeins
- (iii) kallaðir til þar sem verktakar (framkvæmdaaðilar rannsóknarverkefna) og verkkaupi (FMS) eru ósammála.
- (iv) Vandlega verði staðið að kynningu og útgáfustarfsemi í tengslum við þessi verkefni.

Nefndin telur að stefna skuli að ofangreindum vinnubrögðum við þau verkefni önnur sem í vinnslu eru þó langvarandi teljast eða varanleg. Tækifæri til þess gefst þegar gildandi verksamningar um þessi verkefni sem allir eru tímabundnir renna út.

II.1 Almennar ábendingar um gagnaöflun:

1. Skilvirkni og hagkvæmni

Gagnaöflunarverkefni á vegum FMS eru, e.t.v. eðli málsins samkvæmt mörg. Þau eru dýr í framkvæmd. Þau leitast við að afla upplýsinga um umfang ferðabjónustu og atferli ferðamanna með ýmsum oft óbeinum og óskilvirkum aðferðum. Þá getur áreiðanleiki niðurstaðnanna verið óljós og mat á honum er iðulega ekki fyrir hendi. Afar mikilvægt er að úr þessu verði bætt.

Mörg lykilgögn um atferli ferðamanna verða til og eru til staðar hjá aðilum sem þjóna ferðamönnum (flutningaáðilum, gististöðum, bókunaraðilum, greiðslumiðlum (kreditkort), landamæraeftirliti, heilbrigðiseftirliti (Covid), símafyrirtækjum, flugvöllum o.s.frv.). Til að ná skilvirkni í þessari gagnaöflun FMS og annarra aðila (t.d. Hagstofunnar) er afar æskilegt að nýta þau gögn sem ofangreindir aðilar hafa nú þegar á rafrænu formi. Þetta hefur ráðgjafarnefndin rætt á flestum fundum sínum frá upphafi. Meðal leiða til að bæta úr þessu er að ráðherra (hugsanlega í samvinnu við önnur ráðuneyti) skipi nefnd (-ir)/starfshóp (-a) til að íhuga og gera tillögu um lausn þessara mála. Þessi nefnd (eða nefndir) þyrfti skýrt erindisbréf og vera í stöðu til að semja nauðsynlegar reglugerðir og lagabreytingar.

2. Heildstætt samhæft upplýsingakerfi í ferðabjónustu

Forsenda þess að skilja þjóðhagslegt gildi ferðabjónustunnar er að til sé sæmilega áreiðanlegt mat á beinu framlagi greinarinnar til þjóðarframleiðslu og hinna ýmsu mælikvarða hennar (þjóðartekna, landsframleiðslu o.s.frv.). Svona mat er ekki auðvelt m.a. vegna þess að ferðabjónusta er gjarnan hluti af annarri starfsemi svo sem veitinga- rekstri, flutningastarfsemi og verslun sem aðrir en ferðmenn nýta. Á vegum Sameinuðu þjóðanna (sjá t.d. heimasíður UNWTO (United Nations World Trade Organization) og OECD (Efnahags og Framfarastofnunarinnar) hefur verið þróuð aðferðafræði í þessu skyni sem kallast á ensku „Tourism Satellite Accounts“ og nefndir hafa verið ferðabjónustureikn- ingar á íslensku.

Umræddir ferðabjónustureikningar eru raunar hluti af heildstæðara upplýsingakerfi um ferðabjónustu sem UNWTO hefur einnig þróað (UN 2010). Tekur það upplýsingakerfi t.a.m. til (i) mælinga á umfangi ferðabjónustunnar þar á meðal fjölda ferðamanna, eyðslu þeirra, veltu og atvinnu í ferðabjónustu, (ii) tegunda (eða vöruflokka) ferðabjónustunnar og ferðahegðunar ferðamannanna auk (iii) ferðabjónustureikninganna sjálfra. Þetta upplýsingakerfi felur í sér staðla og viðmiðanir sem mikilvægt er að sé einnig beitt hér á

landi, eftir því sem við á, m.a. til þess að gera hin innlendu gögn samanburðarhæfari við þau erlendu.

Ráðgjafanefndin telur mikilvægt að innlend gagnaöflun á sviði ferðaþjónustunnar taki, eftir því sem við á, mið af ofangreindri alþjóðlegri aðferðafræði á þessu sviði. Það hefur ýmsa kosti. Sem fyrr getur, gerir það innlend gögn í ferðaþjónustu samanburðarhæfari við erlend gögn.

Einnig er með þessum hætti e.t.v. unnt að nýta alþjóðlegar lausnir á vissum gagnaöflunarvandamálum sem glímt er við hér á landi.

Ráðgjafanefndin telur það skref fram á við að ANR hafi gert samning við Hagstofu Íslands um gerð ferðaþjónustureikninga fyrir íslenska ferðaþjónustu. Jafnframt telur nefndin mikilvægt að sú vinna verði varanlegur þáttur í þjóðhagsreikningagerðinni. Ef til vill væri eðlilegast að ferðaþjónustureikningar yrðu skýrgreindir sem eitt af lögbundnum hlutverkum Hagstofunnar.

II.2 Gagnaöflunarverkefni í vinnslu

Gagnaöflunarverkefnum í vinnslu er rækilega lýst í fyrri rannsóknaráætlunum FMS (sjá einkum rannsóknaráætlun 2020-22) og ekki ástæða til að endurtaka þá lýsingu hér. Hér er því fyrst og fremst komið á framfæri ábendingum varðandi þessi verkefni, inntak og framkvæmd þeirra sem komið hafa fram í starfi nefndarinnar.

Verkefni 1 Fjöldi ferðamanna

Hér er um að ræða talningu á fjölda ferðamanna bæði þeim sem koma/fara með flugi um millilandaflugvelli landsins og þeim sem koma sjóleiðis með áætlunarsiglingum og skemmtiferðarskipum og skiptingu þeirra eftir þjóðerni. Niðurstöðunum er miðlað m.a. með hjálp Mælaborðs ferðaþjónustunnar hjá FMS. Þessar talningar eru grundvallar- þáttur í tölfræði ferðaþjónustunnar og varanlegt verkefni.

FMS hefur gert verulegar endurbætur á þessari gagnaöflun. M.a. hefur mikið áunnist í því að greina á milli eiginlegra ferðamanna sem koma í flugstöð Leifs Eiríkssonar, þ.e. þeirra sem koma til Íslands sér til skemmtunar (frí), til að sækja fundi eða ráðstefnur, í viðskiptaerindum o.s.frv. og hinna, þ.e. sjálfteygifarþega og erlends vinnuafls sem er að koma til landsins. Þessi sundurliðun er gerð með hjálp upplýsinga úr verkefni 2, landamærakönnunar. Þessi sundurliðun er mánaðarleg og nær nú aftur til júlí 2017.

Í nefndinni kom almenn ánægja með þessar endurbætur. Nefndarmenn töldu einnig að viðhalda ætti öllum fyrri röðum en bæta við hinum nýju með viðeigandi útskýringum (neðanmáls). Aukaatriði væri þótt sundurliðuðu tölurnar kæmu fram einhverjum dögum/vikum eftir heildartölurnar. Þá var á það bent að talsvert væri um að farþegar með skemmtiferðaskipum endi ferðina hér á landi og fljúgi heim um Keflavík

Nefndin ítrekar hins vegar það sem fram hefur komið í ráðgjöf liðinna ára síðastliðins árs að upplýsingar um fjölda farþega til og frá landinu og þjóðerni þeirra eru til í fórum ýmissa aðila (þ.á m. flutningsaðila og löggæsluaðila). Því væri bæði unnt að fá áreiðanlegri gögn og spara fé ef unnt væri að nýta þessar upplýsingar. Þetta tengist almennri ráðgjöf um hagsýni í gagnaöflun sem um er fjallað hér að ofan (kaflí II.1.1).

Verkefni 2 Landamærakönnun: Lýðfræði, ferðahegðun, upplifun og útgjöld ferðamanna

Um er að ræða könnun meðal erlendra ferðamanna sem hófst í júní árið 2017 í samstarfi við Hagstofu Íslands. Gögnum er safnað allt árið um kring og er markmiðið að afla tölfræðilegra

upplýsinga til að gefa skýra mynd af atferli, upplifun og viðhorfum ferðamanna. Annars vegar er um að ræða flugvallakönnun sem er framkvæmd á Keflavíkurflugvelli en þar er m.a. spurt um bakgrunn svarenda, tilgang ferðar, dvalarlengd, gistimáta, útgjöld og ánægju með Íslandsferðina. Þennan hluta könnunarinnar hannaði Hagstofan í upphafi. Hins vegar er netkönnun sem nær til svarenda sem á fyrra þrepi hafa gefið samþykki fyrir frekari þátttöku. Þar er spurt nánar út í Íslandsferðina; aðdragandann að ferð, ferðahegðun og viðhorf til ýmissa þátta ferðaþjónustunnar. Þennan hluta könnunarinnar hannaði FMS.

Verkefnið var upphaflega (árið 2017) boðið út á EES-svæðinu og samið við verktakann

Epinion, sem er þekkt alþjóðlegt fyrirtæki á þessu sviði. Þessi samningur rann út á árinu 2021. Í framhaldinu hefur verkefnið verið endurskoðað frá grunni m.a. í samræmi við ábendingar ráðgjafarnefndarinnar og með samráði við Hagstofuna. Könnunin hefur verið gerð einfaldari; Hún er nú í tveimur hlutum en ekki þremur eins og áður. Netkönnun hefur verið felld niður. Spurningum í hlutum A og B hefur verið fækkað og framkvæmd gerð skýrari og staðlaðri. Þá er stefnt að svörum frá 1000 handahófsvöldum ferðamönnum í hverjum mánuði. Allt er þetta í ljósi reynslunnar af fyrri könnun.

Fyrirtækið Epinion var valið eftir útboð til að framkvæma könnunina og skila hrágögnum. Umsaminn kostnaður er 22 m. kr. á ári sem er mikil lækkun á kostnaði frá því sem áður var (um 40 m. kr. á ári). Fyrirtækið MMR hefur verið ráðið til að vinna úr hrágögnunum og afhenda niðurstöður á skipulögðu og greindu formi. Sá samningur hljóðar upp á u.þ.b. 1 m. kr. á ári.

Rannsóknarnefndin lýsir ánægju með þessar breytingar. Þær eru í samræmi við ábendingar hennar frá fyrra ári og virðast hafa orðið til þess að betri gögn fást nú með minni tilkostnaði. Nefndin vill þó benda á (i) að e.t.v. gæti verið gagnlegt að framkvæma netkönnun (sem nú hefur verið felld niður) á nokkurra ára fresti og (ii) ástæða sé til að efast um að sú aðferð að safna viðmælendum við brottfararhlið muni leiða til handahófskennds úrtak.

Hjá nefndinni komu fram enn og aftur spurningar um tölfræðilega aðferðafræði varðandi bæði verk- efni 1 og 2 og þar með áreiðanleika þeirra gagna sem aflað væri, ekki síst í netkönnunum. Nauðsynlegt er að leggja áherslu á þá hlið málsins í verklýsingu og, eftir atvikum og, eftir atvikum, með því að leita þjónustu hæfs tölfræðings til að meta þessa hlið málsins og gera tillögur um bættu aðferðafræði og þar með aukin gæði þeirra gagna sem aflað er.

Verkefni 3 Könnun á viðhorfum Íslendinga til ferðafólks og ferðaþjónustu

Meginmarkmið verkefnisins er að meta viðhorf Íslendinga til ferðaþjónustu og ferðamanna bæði á landsvísu en einnig eftir einstaka landshlutum. Verkefnið fór fram á landsvísu 2014, 2017 og 2019 og þess á milli á nokkrum þéttbýlisstöðum. Verkefnið safnar gögnum fyrir mælikvarða jafnvægisáss ferðaþjónustunnar sem gerir ráð fyrir að verkefnið sé framkvæmt á landsvísu ár hvert. Vegna áhrifa Covid var verkefnið ekki framkvæmt á árinu 2020. Vegna sérstakra tilmæla ráðuneytisins var það framkvæmt í nokkuð smærri mynd á árinu 2021 þrátt fyrir tiltölulega litla erlenda ferðamennsku á því ári vegna Covid-heimsfaraldursins.

Skiptar skoðanir eru í ráðgjafarnefndinni um hvort rétt sé að halda þessu verkefni áfram. Nefndin er raunar sammála um að vel unnar kannanir af þessu tagi gætu verið gagnlegar. Hluti nefndarinnar telur hins vegar að upplýsingar um þessi viðhorf séu nokkuð fjarlæg ferðaþjónustu sem atvinnuvegi enda hafi ekki verið talin ástæða til að framkvæma hliðstæðar athuganir á viðhorfum til annarrar atvinnustarfsemi á landinu. Því sé skynsamlegra að nota það rannsóknarfé sem annars færi í þessar athuganir í rannsóknarverkefni sem meira og

beinna hagnýtt gildi hafi fyrir ferðaþjónustu í landinu. Annar hluti nefndarinnar telur hins vegar að þessi könnun sé mjög mikilvæg og hún eigi því að hafa forgang umfram aðra gagnaöflun og rannsóknir sem til greina koma. Bendir hann á að leiðarljós ferðaþjónustunnar sem í gildi er samanstandi af þremur víddum, efnahagi, samfélagi og náttúru sem allar vega jafnt, einnig við gagnaöflun en nokkuð hefur hallað á samfélag og náttúru fram til þessa. Könnunin sem hér um ræðir sé lykilkönnun sem vakti viðhorf heimamanna í samræmi við samfélagslega vídd leiðarljóssins. Kannanir á viðhorfum Íslendinga til ferðafólks og ferðaþjónustu veiti stjórnvöldum enn fremur mikilvægar upplýsingar er varðar uppbyggingu nauðsynlegra innviða svo greinin starfi í sátt við samfélagið, skipulagsmál á ferðamannastöðum o.fl. Kannanir af þessum toga hafi verið unnar síðastliðin ár og því um að ræða samfellu í gögnum sem miður væri að færi forgörðum.

Verkefni 4 Könnun á ferðahegðun og útivist Íslendinga

Frá og með árinu 2010 hefur Ferðamálastofa látið framkvæma spurningakönnun meðal Íslendinga um ferðahegðun þeirra innanlands og utan og ferðaútgjöld á nýliðnu ári. Á árinu 2021 var verkefninu breytt og gerður samningur við Gallup um að sjá um þessa spurningarkönnun.

Nefndin telur þetta verkefni mikilvægt. Samkvæmt gögnum frá Hagstofunnar eru ferðaútgjöld

Íslendinga innanlands mjög umtalsverð miðað við ferðaútgjöld útlendinga (yfir 40%) og útgjöld Íslendinga vegna ferðalaga erlendis er nálægt helmingur af ferðaútgjöldum erlendra ferðamanna á Íslandi. Nefndin bendir á mikilvægi þess að miðla þessum niðurstöðum betur og kynna fyrir þjóðinni. Nefndin bendir einnig á að mikilvægt sé að fá ýtarlegri og sundurliðaðri mælingar á bæði umfang og þjóðhagslegt gildi ferðamennsku Íslendinga innanlands og utan, m.a. með tilliti til eðlis hennar, þ.e. tómsunda, útivistar, íþróttaiðkana (t.d. golfs), innkaupa, skemmtana o.s.frv.

Verkefni 5 Könnun á ferðahegðun erlendra gesta á völdum þéttbýlisstöðum

Meginmarkmið verkefnisins er söfnun gagna um ferðamennsku erlendra ferðamanna í völdum þjónustukjörnum. Spurt er um búsetuland, dvalarlengd, gistimáta, ferðafélaga og útgjöld á dag. Könnunin hefur verið framkvæmd á 14 stöðum og myndar tímalínu á tveimur stöðum (Húsavík og Mývatnssveit) þar sem hún hefur verið framkvæmd árlega síðan 2013. Á árinu 2019 var könnunin endurtekin á fjórum stöðum (Borgarnesi, Akureyri, Mývatnssveit og Höfn) en vegna Covid var þessi athugun ekki framkvæmd árið 2021. RMF hefur framkvæmt þessar kannanir.

Könnun þessi hefur nú verið endurskoðuð m.a. í samræmi við ábendingar nefndarinnar og með bættri samhæfinu við landamærakönnun (verkefni 2) og könnun á dreifingu ferðamanna um landið (verkefni 6).

Ráðgjafarnefndin lýsir ánægju sinni með að verið sé að endurbæta þessa könnun og efla. Bent var á að svona kannanir væru í eðli sínu eins og markaðskannanir og gætu nýst sem slíkar. Bent var á að framkvæmd þeirra þyrfti að vera í betra samræmi við umfang ferðmennsku á hverju svæði, en ekki afmörkuð við tiltölulega fáa staði. Þá sé mikilvægt að niðurstöður séu bornar saman við t.d. gistináttatölur og aðrar tiltækar upplýsingar um fjölda starfa niður á einstök sveitarfélög í helstu greinum ferðaþjónustu. Bent var á að markmið þessara kannana þyrfti að vera skýrt og endurbætur og endurhönnun þyrfti að gera í ljósi þeirra.

Verkefni 6 Dreifing ferðamanna á ferðamannastaði

Verkefninu er ætlað að gefa áreiðanlega mynd af fjölda ferðamanna á völdum

áfangastöðum á Íslandi. Með nýrri tækni hefur orðið gjörbreyting á framkvæmd þessa verkefnis. Tiltölulega ódýrum, sjálfvirkum, nettengdum og viðhaldslitlum teljurum hefur verið komið upp á allmörgum stöðum á landinu. Þessir teljarar veita stafrænum gögnum inn í gagnagrunn FMS í rauntíma sem unnt er að birta á mælaborðinu. Þetta mælanet hefur gefið mjög góða raun og er verið að útvíkka það frekar.

Nefndarmenn fagna þessu framfaraskrefi og telja verkefnið í góðum farvegi. Nefndin bendir á að mikilvægt sé að velja staðsetningar í samráði við áfangastaðastofur landshlutanna. Hún bendir jafnframt á að á þessum nýja mælingagrunni verði mat á ferðamannafjölda eftir landshlutum, sem nefndin telur mikilvæga, auðveldara og vonast til að slíkar niðurstöður verði kynntar sem fyrst. Nefndin bendir hins vegar á að þessar mælingar nái ekki til annarra mikilvægra hliða þessarar ferðmennsku svo sem þjóðernis ferðamannanna og hvort ferðir séu dagferðir eða hvort gist sé.

Verkefni 7 Greining á rekstrarafkomu fyrirtækja í ferðaþjónustu

Fyrir ákvörðunartöku og stefnumörkun í ferðaþjónustu er afar þýðingarmikið að hafa haldgóðar og tímanlegar upplýsingar um afkomu í greininni. Hagstofan gefur út yfirlit yfir afkomu í ferðaþjónustu sem birtast gjarnan 1-2 árum síðar. FMS vill hins vegar gjarnan geta komið slíkum upplýsingum á framfæri miklu fyrr og jafnvel spá fyrir um afkomuna þar sem tímanlegar upplýsingar um þessi atriði hafa mikið gildi fyrir stefnumörkun fyrirtækja og stjórnvalda. Þetta er sérlega mikilvægt á áfallatímum eins og Covid. Upplýsingar þessar er nú teknar saman af endurskoðunarfyrirtækinu KPMG samkvæmt samningi við FMS og hafa þær að áliti FMS skilað sér bæði fljótt og vel.

Ráðgjafarnefndin lýsir ánægju með þetta fyrirkomulag. Nefndin bendir á að þessar afkomutölur séu grunnupplýsingar sem auk þess að auðvelda stjórnvöldum stefnumótun í greininni gætu haft áhrif á vilja til fjárfestinga í greininni. Nefndin bendir einnig á að æskilegt sé að greina þessar niðurstöður eftir landshlutum að því marki sem unnt er. Þá er ávallt spurning um lægsta mögulega kostnað við svona athuganir, ekki síst þegar þær eru gerðar reglulega.

Verkefni 8 Gagnagrunnur ferðaþjónustunnar

Ferðamálastofa hefur lengi unnið að uppbyggingu og endurbótum á gagnagrunni fyrir ferðaþjónustu. Talsverðum hluta af vinnutíma starfsfólks á rannsókn- og tölfræðisviði hefur verið varið í þetta verk. Árangurinn má m.a. sjá á mælaborði ferðaþjónustunnar og undirliggjandi gagnasafni. Þróun, efling og viðhald þessa gagnagrunns er verkefni sem ætla má að verði reglulegur þáttur í starfsemi Ferðamálastofu. Stöðugt er verið að bæta þennan gagnagrunn m.a. með áskrift að erlendum gagnaveitum og annarri þróunarvinnu. Stutt er í að helstu töluleg gögn verði niðurhalanleg í EXCEL.

Nefndin vekur athygli á því gögn á mælaborði séu eðli málsins samkvæmt einkum magnlæg (megindleg) en mikilvæg gögn séu ekki síður eigindleg (texti og myndir). Talið var mikilvægt að auðvelda leið frá mælaborði, sem oft er fyrsti viðkomustaður notanda, að eigindlegu og öðru efni í gagnagrunninum í heild. Helst þyrfti sem mest af því efni að vera niðurhalanlegt.

Þá ítrekar nefndin að aðrir aðilar t.d. stór fyrirtæki í ferðaþjónustu öfluðu sennilega svipaðra gagna, t.d. Icelandair. Þýðingarmikið væri að samhæfa slíka upplýsingaöflun m.a. til að forðast tvíverknað og spara í kostnaði.

Nefndin vill ennfremur ítreka að mjög mikið gagnamagn muni safnast upp í þessum

gagnagrunni og því mikilvægt að kerfishönnun og hugbúnaður sé nægilega sveigjanlegur og öflugur til að ráða við það gagnamagn og skilvirka miðlun þess til frambúðar.

II.3 Rannsóknarverkefni í vinnslu

Um áramótin 2020/21 voru gerðir samningar um tímabundin rannsóknarverkefni:

Verkefni 9 Þjóðahagslíkan fyrir ferðaþjónustu:

Tæki til högg- aðgerðagreininga og hagspáa.

Tímarammi verkefnisins er 2020-2023. Þessu verkefni miðar því sem næst samkvæmt áætlun. Áhugaverðar niðurstöður ættu að koma fram undir lok þessa árs. Verkefnislok eru áætluð í lok árs 2023.

Verkefni þetta er unnið samkvæmt verksamningi. Nefndin gerir ekki athugasemdir við framkvæmd þess.

Verkefni 10 Spár um umsvif í ferðaþjónustu

Tímarammi fyrsta áfanga þessa verkefnis er 2020-2022. Verkefnið er samkvæmt

tímaáætlun og virðist ætla að skila tilætluðum árangri. Áætluð verkefnislok eru árslok 2022.

Verkefni þetta er unnið samkvæmt verksamningi. Nefndin gerir ekki athugasemdir við framkvæmd þess.

Verkefni 11 Aðlögunarhæfni og „resilience“ (þrautseigja, seigla) í ferðaþjónustu.

Hvernig á að mæta áföllum? Hvernig unnt er að efla þrautseigju í greininni.

Tímarammi fyrsta áfanga þessa verkefnis var 2020-21. Þessum áfanga er lokið og verktaki mun vera að endurbæta lokaskýrslu í samræmi við ábendingar FMS.

Verkefni þetta var unnið samkvæmt verksamningi. Nefndin hafði ekki aðgang að lokaskýrslu þess þegar hún gekk frá ráðgjöf sinni og hefur því ekki lagt mat á árangur þess.

Í þessi þrjú rannsóknarverkefni var ráðist að tillögu nefndarinnar. Hún telur að vel hafi verið að verki staðið við skýrgreiningu og auglýsingu þessara verkefna og val verktaka. Eftir á að koma í ljós hversu vel hefur tekist til við framkvæmd þeirra.

II.4 Mælaborð Ferðaþjónustunnar

Mælaborð ferðaþjónustunnar gegnir lykilhlutverki í greiðum aðgangi að gögnum og gagnagrunni FMS. Aðkeyptri þjónustu við mælaborðið hefur verið hætt og verkefnið er nú alfarið unnið innan FMS. Tveir starfsmenn hafa það að meginverkefni með öðru að vinna að gagnagrunnmálum og mælaborðinu. Unnið er eftir þróunarætlun fyrir mælaborðið sem útfærð var í samráði við ráðgjafarnefndina meðal annarra.

Mælaborðið og undirliggjandi gagnagrunnur FMS hefur verið mikið til umræðu í nefndinni. Er það að vonum því þetta eru geymslu- og miðlunartæki þeirra upplýsinga og þekkingar sem rannsóknarvinna FMS skapar.

- (i) Nefndin styður gildandi þróunaráætlun fyrir mælaborðið og leggur áherslu á að henni verði flýtt eins og kostur er.
- (ii) Nefndin telur að enn sé unnt að bæta miðlun upplýsinga um mælaborðið og kynningu þess fyrir væntanlegum notendum. Bent er á að auglýsingastofur og

- (iii) reynsla annarra aðila sem vildu koma gögnum á framfæri gæti hjálpað við þá vinnu.
- (iv) Í gildandi þróunaráætlun eru áform um vinnuhópa m.a. þátttöku notenda til að gera tillögur um að bæta framsetningu gagna á mælaborðinu. Nefndin telur þetta góða leið og mikilvægt að hún verði nýtt.

Nefndin vill ítreka að mælaborðið og undirliggjandi gagnagrunnur séu lykilþáttur í hagnýtingu á gagnavinnu og rannsóknarstarfi FMS og þar með framlagi hennar til skynsamlegrar ákvörðunartöku í greininni. Því beri, að því mark sem ráðstöfunarfé leyfir, að leggja enn meiri áherslu á þennan þátt í rannsóknarvinnunni.

II.5 Tímarit um ferðaþjónustu á Íslandi

FMS átti á árinu 2021 frumkvæði að því að efna til útgáfu tímarits um ferðaþjónustu á Íslandi í samvinnu við háskóla landsins og Rannsóknamiðstöð ferðamála. Fyrir mitt ár 2021 var gengið frá samkomulagi um að FMS annars vegar og þrjú háskólar hins vegar, þ.e. HÍ, HA og Háskólinn á Hólum skyldu fjármagna þessa útgáfu með árlegu framlagi, en RMF myndi annast útgáfuna. Framkvæmdir hafa hins vegar gengið hægar en að var stefnt, m.a. vegna ágreinings um viss skipulagsmál og þær faglegu kröfur sem gera eigi til ritstjórnar tímaritsins.

Ráðgjafarnefndin fagnar þessu frumkvæði og hvetur til þess að þetta tímarit hefji göngu

sína sem fyrst án þess að slegið sé af faglegum kröfum um ritstjórn og efni. Svona tímarit er bæði mikilvægur þáttur í að kynna niðurstöður verkefna á vegum FMS sem og annarra rannsókna í ferðamálum á Íslandi og í því felst veruleg hvatning til háskólaumhverfisins og annarra að auka rannsóknir og kennslu á þessu mikilvæga sviði íslensks atvinnulífs.

III. Ný verkefni

Með hliðsjón af því takmarkaða fé sem talið er að til ráðstöfunar verði á árinu 2023 gerir nefndin ekki beinar tillögur um ný rannsóknarverkefni. Í starfi sínu hefur hún hins vegar komið auga á mörg álitleg rannsóknarverkefni, sem enn hefur ekki fundist rannsóknarfé til að framkvæma. Nefndin vill halda þessum lista um vænleg rannsóknarverkefni til haga til frekari útfærslu síðar á þessu ári eða á tímabili næstu rannsóknaráætlunar, ef fjárhagslegt svigrúm til aukinna rannsókna skapast. Í starfi sínu hefur nefndin rætt um að verði svigrúm

til nýrra rannsóknar- og gagnöflunarverkefna aukið væri skynsamlegt að forgangsraða verkefnum með tilliti til þarfagreiningar með þátttöku bæði hagaðila í ferðaþjónustu og viðkomandi stjórnvalda.

1. Ferðamennska og loftlagsbreytingar (kolefnissporið).
2. Vinnumarkaðsmál í ferðaþjónustu.
3. Nýsköpun og þróun í ferðaþjónustu.
4. Samkeppnishæfni ferðaþjónustunnar (þ.a.m. við erlenda ferðaþjónustu, sem og við aðra atvinnuvegi innanlands, milli landshluta og fyrirtækja). [Heyrst hefur að athugun af þessu tagi mun vera í gangi að hluta hjá OECD og skýrsla væntanleg].
5. jafnvægisásinn: Úrbætur í gagnasöfnun fyrir hann (t.a.m. um vinnumarkaðurinn og viðhorfskannanir, greiningu eftir landshlutum, svæðum og stöðum).
6. Íslenskir ferðamenn innanlands: Eftirspurn og ferðahegðun.
7. Áhrif ferðaþjónustu á sveitarfélög; efnahagsleg og félagsleg; byggðaðróun.
8. Öryggi í ferðaþjónustu (flókið og margar víddir); Samanburður við það sem erlendis gerist.

9. Bætt hagræn tölfræði í ferðaþjónustu. T.d. virðisauki á ferðamann, virðisauki í skipulögðum ferðum (í afþreyingargreinum) o.s.frv.
10. Rekstur ferðamannastaða: Hæfileg notkun, ofnotkun, stýritæki.
11. Fjármálataekni í ferðaþjónustu. Getum við aukið hlut okkar?
12. Áhrif ferðaþjónustu á umhverfisgæði. Þetta er að einhverju leyti í jafnvægisásum, en þarf að skoða á hverjum ferðamannastað fyrir sig.
13. Skynsamleg heildarstefna í ferðaþjónustu. Getur ferðamennska hækkað meðaltekjur á Íslandi og þá hvað mikið? Hvaða tegund af ferðamennsku er arðvænlegust?
14. Skipuleg landshlutagreining haggagna um ferðaþjónustu.
15. Skynsamleg skipulagsumgjörð fyrir ferðaþjónustu. Ferðaþjónusta hefur í för með sér ytri áhrif í ríkum mæli. Þau áhrif vaxa hratt með fjölda ferðamanna. Afar mikilvægt er að þessum vanda verði mætt með viðeigandi skipulagumgjörð og aðferðum. Slíkt sé vandamt að hanna og þurfi sérfræði til. Því séu útlínur svona kerfis tilvalið rannsóknarverkefni.

IV. Önnur atriði

Auk ofangreinds vill nefndin leggja áherslu á eftirfarandi atriði. Rétt er að taka fram að sum af þessum atriðum endurspeglast í hugmyndum að nýjum verkefnum í kafla III.

- (1) Ferðaþjónusta byggir á opnum aðgangi og ósamhæfðri notkun á takmörkuðum náttúruauðlindum í mjög ríkum máli. Afleiðingin er ofnotkun og stundum lítt eða ekki afturkræfar skemmdir. Tjónið
- (2) (tekjutapið) af þessum ástæðum getur verið mjög mikið og fer hratt vaxandi með ferðamannafjölda. Afar mikilvægt er að greina þennan vanda og hanna skilvirkar leiðir til að draga úr honum. Að mörgu leyti hliðstæðan vanda er við að etja hvað snertir takmarkaða innviði landsins. Á því þarf því einnig að taka. [Sjá ný verkefni 13 og 15]
- (3) Ferðamálastofa athugi möguleika á því að bæta öryggismálum ferðamanna inn sem lið í öðrum verkefnum eða eftir atvikum skýrgreina nýtt verkefni um þau mál. [sjá nýtt verkefni 8].
- (4) Ferðamálastofa kappkosti að landshlutagreina gögn um ferðaþjónustu. Slík sundurliðun er mikilvæg forsenda þess að þróa ferðaþjónustu í einstökum landshlutum. T.d. mætti huga sér að landshlutagreining gagna yrði almenn verkkræfa í gagnaöflunarverkefnum þar sem það á við. [Sjá nýtt verkefni 14]
- (5) Heppileg dreifing ferðamanna og ferðaþjónustu um landið er mikilvægt viðfangsefni. Þetta atriði er þáttur í ýmsum yfirstandandi rannsóknarverkefnum. Vel má hugsa sér að gera því hærra undir höfði t.d. með sérstöku verkefni. [Sjá ný verkefni 7, 10 og 12]
- (6) Vel hugsuð rannsóknaráætlun er einungis skref að árangursríku gagnaöflunar- og rannsóknarstarfi. Ekki er síður mikilvægt að vanda til vals á framkvæmdaaðilum, gerðar rannsóknarsamninga og eftirlits með gæðum verkefna og afurða þeirra og að kynna og dreifa niðurstöðum verkefnanna. Hvað þetta varðar leggur ráðgjafarnefndin til að FMS setji sér almennar vinnureglur um hvernig standa skuli að þessum málum. Reglur þessar taki m.a. til:
 - (i) Verklýsingar.

Hún þarf að vera vandleg með tilheyrandi áföngum og vörðum. Þó þarf að gæta þess að veita tilbjóðendum svigrúm til að bæta verkefni og framkvæmd þeirra.

(ii) Auglýsinga og útboða

Meginreglan skal vera að bjóða út verkefni.

(iii) Mats á tilboðum.

Um þetta mat þurfa að gilda skýrar reglur.

(iv) Eftirfylgni.

Fylgjast þarf skipulega með framvindu verkefni og grípa inn í ef verkefni fara af tilætlaðri braut

(v) Gæðamats við verkefnisskil

Þetta er bæði til að tryggja að verkkröfum hafi verið mætt og til að efni frá FMS standist gæðakröfur. Slíkt mat er best framkvæmt af óháðum matsmönnum sem hafa sérþekkingu á viðkomandi sviði og þeim rannsóknaraðferðum sem beitt er í hverju verkefni fyrir sig.

(vi) Útgáfu, dreifingu og kynningu niðurstaðna.

Gagnaöflun og rannsóknir koma að takmörkuðu gagni ef þessi hlið málsins situr eftir. Þessi hlið málsins er því jafnmikilvæg og rannsóknarvinnan sjálf.

Tilvísanir

UN. 2010. International Recommendations for Tourism Statistics 2008. United Nations. New York.

Viðauki 3

Fundargerðir ráðgefandi nefndar

Ráðgefandi nefnd um gagnaöflun og rannsóknir

Fundur 15, 06.04.2022, kl. 15:00

Fundargerð

Viðstödd: Ragnar Árnason, Ingibjörg Sigurðardóttir (fjart.), Vilborg H. Júlíusdóttir, Gunnar Geir Gunnarsson (fjart.), Hildur Kristjánsdóttir (fjart.) og Gunnar Þór Jóhannesson (fjart.). Unnur Valborg Hilmarsdóttir boðaði forföll.

Auk nefndarmanna sat fundinn frá FMS: Jakob Rolfsson.

Þetta gerðist:

1. Fundargerð 14. fundar samþykkt.
2. Rætt um árangurinn af starfi nefndarinnar. HK upplýsti að hún hefði ekki haft tök á að taka saman viðhorf ráðuneytisins til starfs nefndarinnar en myndi leggja fram skriflega umsögn fljótlega.

JR kynnti mjög jákvætt viðhorf FMS til starfs nefndarinnar. Þetta álit er skriflegt og verður sent nefndarmönnum.

VHJ flutti langa tölu um rekstrarskilyrði fyrirtækja í ferðaþjónustu og rannsóknir sem þeim gagnaðist. Hún sagði að margt í rannsóknaráætlunum og –starfi FMS væri mjög gagnlegt. Tiltók hún þar sérstaklega upplýsingar um fjölda og samsetningu ferðamanna og könnun á afkomu fyrirtækja í greininni. VHJ sagði síðan að fyrirtæki í ferðaþjónustu vildu helst viðunandi rekstrarskilyrði, jafna samkeppnisstöðu við erlenda samkeppnisaðila og stöðugleika. Því þyrfti rannsóknarstarf og gagnaöflun að miðast við þetta öðru fremur. Yfir starfi ráðgjafarnefndar væri svo sem ekki mikið að kvarta, en ráðgjöf hennar og þar með rannsóknaráætlanir FMS væru bundnar af reglugerð um rannsóknir og gagnaöflun sem væri meingölluð og beindist að allt öðru en því að bæta rekstrarskilyrði fyrirtækjanna í greininni. Taldi VHJ umrædda reglugerð svo mikla endaleysu að spyrja mætti hvort ekki væri betra að hafa enga reglugerð um rannsóknir.

Miklar umræður urðu undir þessum lið. M.a. benti GÞJ á mikilvægi þess að tengja háskólastigið betur inn í rannsóknarstarfið og hvort ekki væri rétt að spyrja það einnig um starf ráðgjafarnefndar. Benti hann einnig á að ferðaþjónustan hefði enga opinbera rannsóknarstofnun eins og aðrir meginatvinnuvegir þjóðarinnar. IS benti á að ferðaþjónustan hefði engan sértækan rannsóknarsjóð eins og aðrir atvinnuvegir eins og t.d. sjávarútvegur (AVS sjóðurinn) og matvælaframleiðsla (matvælasjóður). GGG benti á að þessi umræða væri komin alllangt út fyrir upphaflega umræðuefnið, sem væri árangur af starfi ráðgjafarnefndarinnar.

Í framhaldinu var fjallað um hvort réttlætjanlegt væri að nefndin tjáði sig við viðkomandi yfirvöld um fyrirkomulag rannsókna á sviði ferðaþjónustu, þær upphæðir sem rétt væri að verja til rannsókna og gagnaöflunar á sviðinu og jafnvel þörfina á sérstökum rannsóknarsjóði í ferðaþjónustu. Engin ákveðin niðurstaða var af þeirri umræðu en ákveðið að fela JR í samvinnu við VHJ að taka saman gögn um fjárveitingar til rannsókna í ferðaþjónustu annars vegar og hinna meginatvinnuveganna hins vegar fyrir næsta fund nefndarinnar.

3. Rætt um stöðu og horfur. Kynnt var að ráðherra hefði samþykkt rannsóknaráætlun 2022-4 en með vissum athugasemdum. Bréf

4. ráðherra þessa efnis verður sent til nefndarmanna. Þá kom fram að á yfirstandandi ári væri ekki um auknar fjárveitingar að ræða og horfurnar á árinu 2023 væru ekki góðar.
5. Formaðu spurði hvort mögulegt væri að halda tvo fundi í nefndinni í næstu viku. Það reyndist ekki mögulegt, en ákveðið að halda fund nk. þriðjudag kl. 15:00
6. Önnur mál:
GÞJ benti á svar ráðherra við fyrirspurn á löggjafarþingi 2014-15 um rannsóknarfé til ferðamála og annarra atvinnuvega. JR var falið að koma þessari tilvísun til nefndarmanna.

Fundi slitið kl. 16:35

Ráðgefandi nefnd um gagnaöflun og rannsóknir

Fundur 16, 12.04.2022, kl. 15:00

Fundargerð

Viðstödd: Ragnar Árnason, Ingibjörg Sigurðardóttir (fjart.), Vilborg H. Júlíusdóttir (fjrt.), Gunnar Þór Jóhannesson (fjart.) og Unnur Valborg Hilmarsdóttir (fjart.). Gunnar Geir Gunnarsson og Hildur Kristjánsdóttir boðuðu forföll.

Auk nefndarmanna sátu fundinn frá FMS: Jakob Rolfsson og Oddný Óladóttir.

Þetta gerðist:

1. Fundargerð 15. fundar samþykkt að öðru leyti en því að VHJ mun e.t.v. breyta einhverju af því sem eftir henni var haft.
2. Tekið til við að fluga ráðgjöf um rannsóknaráætlun. Vinnulagið er að byrja á að skoða þau verkefni sem eru á gildandi rannsóknaráætlun. Formaður tók þó fram að nefndarmenn gætu hvenær sem er komið með tillögur um ný verkefni eða niðurfellingu þeirra sem nú eru í rannsóknaráætlun.

Verkefni 1 Fjöldi ferðamanna: Grunntalningin er fjöldi brottfara í flugstöð Leifs Eiríkssonar (og öðrum brottfararstöðum) sem skipt er í Íslendinga og útlendinga. JR kynnti vinnu að þessari talningu og endurbætur á henni. Talsvert hefur áunnist í því að greina á milli eiginlegra ferðamanna, þ.e. þeirra sem koma til Íslands sér til skemmtunar (frf), til að sækja fundi eða ráðstefnur, í viðskiptaerindum o.s.frv. og hinna, þ.e. sjálfteygifarþega og erlends vinnuafls. Þessi sundurliðun er gerð með hjálp upplýsinga úr verkefni 2, landamærakönnunar. Þessi sundurliðun er mánaðarleg og nær nú aftur til júlí 2017.

Fram kom almenn ánægja með þessar endurbætur. Nefndarmenn töldu einnig að viðhalda ætti öllum fyrri röðum en bæta við hinum nýju með viðeigandi útskýringum (neðanmáls). Aukatriði væri þótt sundurliðuðu tölurnar kæmu fram einhverjum dögum/vikum eftir heildartölurnar.

Verkefni 2. Landamærakönnun: Þetta verkefni hefur verið endurskoðað frá grunni m.a. í samræmi við ábendingar nefndarinnar og með samráði við Hagstofuna. OPÓ gerði grein fyrir breytingunum og ástæðum þeirra. Lagði hún m.a. fram PPoint skjal með aðalatriðum málsins. Könnunin hefur verið gerð einfaldari; Hún er nú í tveimur hlutum en ekki þremur eins og áður. Netkönnun hefur verið felld niður. Spurningum í hlutum A og B hefur verið fækkað og framkvæmd gerð skýrari og staðlaðri. Þá er stefnt að svörum frá 1000 handahófsvöldum ferðamönnum í hverjum mánuði. Allt er þetta í ljósi reynslunnar af fyrri könnun. Fyrirtækið Epinion var valið eftir útboð til að framkvæma könnunina og skila hrágögnum. Umsaminn kostnaður er 22 m. kr. á ári. Fyrirtækið MMR hefur verið ráðið til að vinna úr hrágögnum og afhenda niðurstöður á skipulögðu og greindu formi. Sá samningur hljóðar upp á u.þ.b. 1 m. kr. á ári.

Nefndarmenn lýstu ánægju með þessar breytingar. Þó komu fram ábendingar um að

(i) e.t.v. gæti verið gagnlegt að framkvæma netkönnun á nokkurra ára fresti og (ii) ástæða væri til að efast um að sú aðferð að safna viðmælendum við brottfararhlið myndi leiða til handahófskennds úrtak.

Verkefni 3. Könnun á viðhorfum Íslendinga til ferðaþjónustu: Í gildandi rannsóknaráætlun er ekki gert ráð fyrir að þetta verkefni verði unnið á tímabilinu 2022-24. UVH taldi mikilvægt að þessi könnun væri framkvæmd nú eftir Covid. IS og GPJ tóku undir þetta. RÁ og VHJ voru á annarri skoðun og töldu að takmörkuðu rannsóknarfé ætti ekki að ráðstafa í svona könnun. Ýmsar röksemdir komu fram á báða bóga.

UVH lagði fram eftirfarandi bókun: „UVH óskar að bókað verði mikilvægi þess að könnunin yrði framkvæmd á þessu ári í samræmi við athugasemdir ráðuneytisins við rannsóknaráætlunina.“

Formaður benti á að nefndin væri ráðgefandi. Væru skoðanir um ráðgjöf skiptar væri ekkert því til fyrirstöðu að mismundi rökstudd ráðgjöf kæmi fram.

Ákveðið að freista þess að ljúka yfirferð yfir rannsóknaráætlun á tveimur fundum nefndarinnar þriðjudag 26.4 og miðvikudag 27.4 kl. 15:00.

Fundi slitið kl. 17.00

Ráðgefandi nefnd um gagnaöflun og rannsóknir

Fundur 17, 16.04.2022, kl. 15:00

Fundargerð

Fundargerð

Viðstödd: Ragnar Árnason, Ingibjörg Sigurðardóttir (fjart.), Vilborg H. Júlíusdóttir, Gunnar Þór Jóhannesson (fjart.), Unnur Valborg Hilmarsdóttir (fjart.), Gunnar Geir Gunnarsson (fjart.) og Hildur Kristjánsdóttir (fjart.).

Auk nefndarmanna sátu fundinn frá FMS: Jakob Rolfsson (fjart.) og Oddný Þóra Óladóttir (fjart.).

Þetta gerðist:

1. Fundargerð 16. fundar samþykkt.
2. VHJ gerði grein fyrir því að hún hefði fyrr um daginn sent formanni tölvupóst með ósk um breytingu á fundargerð 15. fundar sem hún hefði áður boðað.
3. Haldið áfram að íhuga ráðgjöf um rannsóknaráætlun.

Verkefni 4 Könnun á ferðahegðun Íslendinga. OPÓ og JR gerðu grein fyrir verkefninu og breytingum á framkvæmd þess m.a. með samningi við Gallup.

Í umræðum var spurt um hverjum verkefnið gagnaðist. Aðrir töldu verkefnið merkilegt og gagnlegt. Bent á að efnahagslega væru ferðalög Íslendinga hátt í það jafnmikilvægt og erlend ferðamennska til Íslands. Bent var á mikilvægi þess að miðla niðurstöðum.

Verkefni 5. Ferðahegðun erlendra gesta á völdum þéttbýlisstöðum: OPÓ gerði grein fyrir því að þetta verkefni hafi verið í endurskoðun m.a. í samræmi við ábendingar nefndarinnar og með hliðsjón með tengslum við landamærakönnun (verkefni #2) og dreifingu ferðamanna um landið (verkefni #6). Fór OPÓ yfir slæðukynningu um forsögu þessarar könnunar og vinnu að því að bæta og efla þetta verkefni. M.a. gerði hún grein fyrir spurningum og hönnun þeirra og ýtarlega grein fyrir hugmyndum og ábendingum sem fram hefðu komið á fundum með áfangastaðastofum um þessa könnun. Fram kom að frá upphafi 2013 hefðu 32 svona kannanir verið gerðar af 6 á Húsavík og aðrar 6 í Mývatnssveit. RMF hefði annast framkvæmd þessara kannana.

Mikil umræða varð um þetta verkefni. Almenn ánægja var með að verið væri að

endurbæta hana og efla. Bent var á að svona kannanir væru í eðli sínu eins og markaðskannanir og gætu nýttst sem slíkar. Bent var á að framkvæmd þeirra þyrfti að vera í samræmi við umfang ferðmennsku á hverju svæði. Spurt var um útgjaldaspurningar og hvort þær gætu nýst til að gera TSA (tourism satellite accounts) fyrir landshluta. Bent var á að markmið þessara kannana þyrfti að vera skýrt og endurbætur og endurhönnun þyrfti að gera í ljósi þeirra. Þá væri augljóslega ekki unnt (m.a. af fjárhagsástæðum) að verða við öllum óskum allra svæða/áfangastaðastofa.

Verkefni 7. Greining á fjárhag og rekstri fyrirtækja í ferðaþjónustu. Upplýsingar þessar er nú teknar saman af endurskoðunarfyrirtækinu KPMG samkvæmt samningi við FMS og hafa þær að álitum FMS skilað sér bæði fljótt og vel.

Ánægju var lýst með þetta fyrirkomulag og ekki gerðar athugasemdir. Fram kom að þetta væru grunnupplýsingar sem gætu m.a. haft áhrif á vilja til fjárfestinga í greininni. Spurningin um landshlutagreiningu á afkomu kom upp í þessu samhengi.

Verkefni 8. Gagnagrunnur ferðaþjónustunnar. JR gerði grein fyrir áframhaldandi þróunarvinnu á þessu sviði. M.a. er stutt í að öll helstu töluleg gagnamengi verði niðurhalanleg í Excel. Nokkur umræða um gögn á mælaborði annars vegar (sem eðli málsins samkvæmt eru einkum magnlæg – megindleg) og gögnin í hinum eiginlega gagnagrunni (sem getur líka rúmað eigindleg gögn eins og texta og myndir). Fram komu ábendingar um auðveldu leið frá mælaborði sem oft er fyrsti viðkomustaður notenda að efni í gagnagrunninum í heild. Helst þyrfti sem mest af því efni að vera niðurhalanlegt.

Verkefni 9-11. Yfirstandandi skammtíma rannsóknarverkefni

Um þessi verkefni gilda verksamningar við verktaka og því ekki um það að ræða að breyta þeim eða endurbæta. Jóhann Viðar Ívarsson, sem hefur umsjón með þessum verkefnum fyrir hönd FMS kom á fundinn til að gera grein fyrir framgangi þeirra.

Verkefni 9. Aðlögunarhæfni og seigla. Þessu verkefni er lokið og er verktaki að endurbæta lokaskýrslu í samræmi við ábendingar FMS.

Verkefni 11. Spár um umsvif í ferðaþjónustu. Þetta verkefni er á tíma og virðist ætla að skila tilætluðum árangri. Því lýkur í lok þessa árs.

Verkefni 12. Þjóðhagslíkan fyrir ferðaþjónustu. Þetta verkefni er sömuleiðis á tíma eða því sem næst. Það stendur fram til loka árs 2023.

Fundi slitið kl. 17.00

Ráðgefandi nefnd um gagnaöflun og rannsóknir

Fundur 18, 27.05.2022, kl. 15:00

Fundargerð

Viðstödd: Ragnar Árnason, Ingibjörg Sigurðardóttir (fjart.), Vilborg H. Júlíusdóttir, Gunnar Þór Jóhannesson (fjart.), Unnur Valborg Hilmarsdóttir (fjart.) og Gunnar Geir Gunnarsson (fjart.).

Auk nefndarmanna sátu fundinn frá FMS: Jakob Rolfsson (fjart.).

Þetta gerðist:

1. Fundargerð 15. fundar samþykkt með breytingu frá VHJ. Afgreiðslu fundargerðar 17. fundar frestað þar sem sumir fundarmenn höfðu ekki haft tök á að kynna sér hana.
2. Umræða um ný verkefni. Bent á að í reglugerð um gagnaöflun og rannsóknir væri mjög vísað í jafnvægisás ferðamála. Þessi jafnvægisás hefði styrkleika og veikleika. Mikilvægt að staða hans og hlutverk væri vel íhuguð og skýrgreind. RÁ taldi augljósan þverbreist í skipulagsumgjörð ferðaþjónustunnar og þar með þróun hennar. Hún byggði mjög á opnum aðgangi að og ósamhæfðri notkun á takmörkuðum náttúruauðlindum og takmörkuðum innviðum þjóðarinnar. Afleiðingin væri ofnotkun, sóun og stundum lítt afturkræfar skemmdir. Hann taldi grundvallaratriði að úr þessu yrði bætt. Því legði hann til rannsóknarverkefni til að finna leiðir til að auka hreinan þjóðhagslegan ábata (í

3. víðum skilningi) af ferðþjónustu. Nefndarmenn tóku undir að þetta væri grundvallatriði og bentu á að það sem væri verið að vinna að beindist að þessu marki. Þetta verkefni mætti því skoða sem eins konar yfirverkefni („hatt“). Fram komu sjónarmið um að grísa þann lista yfir ný verkefni sem settur hefði verið fram í síðustu ráðgjöf með þetta í huga. Á það var bent að afar mikilvægt væri að hafa góða mælikvarða á árangur í ferðþjónustu.
4. Takmarkað fé til gagnaöflunar og rannsókna. Fram kom að ekki væri aukning á fjárveitingu til þessara hluta á þessu ári. Miðað við verðlagshækkanir væri því ekki unnt að halda uppi sömu starfsemi og í fyrra. Jafnframt væru á þessari
5. stundu ekki horfur á aukningu á komandi árum. Því væri e.t.v. gagnlegt að ráðgjafarnefndin raðaði verkefnum í mikilvægisröð. JR gerði grein fyrir því að FMS beinlínis óskaði eftir því að nefndin raðaði verkefnum upp í forgangsröð. Nefndin taldi rétt að verða við þessari beiðni. Óskaði hún eftir því að FMS tæki saman skilmerkilegt yfirlit yfir fjárhagsrammann og jafnframt möguleika á að vinna viss gagnaöflunarverkefni með einhverra ára millibili fremur en árlega og sömuleiðis að sameina verkefni með sparnað í huga.
6. Rýning rannsóknarverkefna: Þáttur í skilvirkum rannsóknum er gagnrýnin yfirferð á lokaafurðum verkefna. RÁ stakk upp á því að nefndin legði til að óháðir rýnendur væru fengnir til þessa verks. Var undir það tekið að það væri gott fyrirkomulag. Til að spara kostnað kæmi hins vegar til greina að slík rýni yrði aðeins á verkefnum þar sem verkkaupi (FMS) og verktaki (rannsakendur) væru ósammála um lokaafurð.
7. Fjallað um fjárveitingar til gagnaöflunar og rannsókna í ferðamálum. RÁ lagði fram einfalda samantekt um þetta þar sem fram kom að rannsóknarfé í ferðmálum væri e.t.v. af stærðargráðunni 0,1% af þeim virðisauka sem grein myndaði, sem væri aðeins brot af því sem veitt væri til hliðstæðra grunnatvinnuvega eins og t.d. sjávarútvegs, landbúnaðar og orkuvinnslu. Nefndarmenn voru áfram um að vinna þessi gögn frekar þannig að þau verði ýtarlegri og koma niðurstöðunum áleiðis. Hvernig það verður gert mun verða skoðað síðar.

Fundi slitið kl. 16.40

Ráðgefandi nefnd um gagnaöflun og rannsóknir

Fundur 19, 22.06.2022, kl. 13:00

Fundargerð

Viðstödd: Ragnar Árnason (fjart.), Ingibjörg Sigurðardóttir (fjart.), Vilborg H. Júlíusdóttir (fjart.), Gunnar Þór Jóhannesson (fjart.), Unnur Valborg Hilmarsdóttir (fjart.) og Daníel Svavarsson (fjart.).

Auk nefndarmanna sátu fundinn frá FMS: Jakob Rolfsson (fjart.).

Þetta gerðist:

1. Daníel Svavarsson (DS) varamaður HK var boðinn velkomiynn.
2. Fundargerð 18. fundar samþykkt.
3. Fjallað um takmarkað rannsóknarfé og forgangsröðun verkefna. Lagt fram yfirlit sem JR hafði tekið saman um fjárhagslegt svigrúm FMS til rannsóknarverkefna á árinu 2022. Samkvæmt yfirlitinu er fjárveiting til rannsókna á árinu 2022 128,4 milljónir króna. Af þeirri upphæð fara um 36,9 m. kr. til rekstrar rannsóknarsviðs, kaupa á gögnum úr ýmsum gagnagrunnum, viðhald og þróun gagnagrunnar FMS og ýmissa smærri verkefna. Þá eru eftir um 91,5 m. kr. til að ráðstafa í rannsóknarverkefni. Þessi upphæð er ónóg til að framkvæma gildandi rannsóknaráætlun hvað þá fjármagna ný rannsóknarverkefni.

Vakin var athygli á því að raungildi rannsóknarfjár hefði lækkað um nálægt 8% frá árinu 2021. Samsvaraði sú lækking u.þ.b. einu rannsóknarverkefni af meðalstærð. Jafnframt hefðu verið kynnt í nefndinni gögn um að opinber framlag til rannsókna í ferðþjónustu væru miklu minni en til annarra sambærilegra atvinnuvega. VJ væri nú að leggja lokahönd um vandaðri samantekt um þetta.

Miklar umræður urðu um þennan dagskrárlið:

DS spurði hvort ekki væri unnt að taka saman yfirlit um afkomu fyrirtækja í ferðaþjónustu fyrir lægri upphæð? Nefndin sammála um að FMS þyrfti að kappkosta að afla allra gagna með sem minnstum tilkostnaði að því tilskyldu að æskilegum gæðum væri náð.

UVH spurði hvort miða ætti ráðgjöf nefndarinnar við faglegt mat á rannsóknarþörf eða of þröngan fjárhagsramma? Niðurstaða nefndarinnar var að miða þyrfti við hvort tveggja.

DS lagði áherslu á að forgagnsraða gagnaöflun sem hefur hagnýtt gildi fyrir stefnumótun og eftirfylgni og nefndi sérstaklega í því sambandi jafnvægisás ferðamála. Aðrir bentu á að gagnaöflun og rannsóknir þyrfti að hafa hagnýtt gildi

fyrir fyrirtækin sem stunduðu ferðaþjónustu.

Margar raddir uppi um að opinbert fé til rannsókna í ferðaþjónustu væri allt of lítið. Nefndin sammála um að gera grein fyrir þessum vanda í ráðgjöf sinni. GÞJ: Lýsti því að vandinn væri að hluta til skipulags-/eða stofnanalegur. Ferðaþjónusta ætti undir högg að sækja þegar sótt væri um í opinbera rannsóknarsjóði eins og Rannís vegna þess að þessar rannsóknir væru þverfaglegar og sjaldan væri í þeim fræðilegt nýnæmi frá alþjóðlegu sjónarmiði. Lausnin kynni að vera að setja upp sérstakan sjóð til rannsókna í ferðaþjónustu sem starfaði tímabundið í t.d. 10 ár.

4. RÁ gerði grein fyrir því að vinna hans að drögum að ráðgjöf nefndarinnar hefði dregist en vonandi gæti hann sent hana frá sér á næstu dögum.
5. Ákveðið að næsti fundur nefndarinnar yrði í lok ágúst eða byrjun september. Nægja myndi að ráðgjöfin væri tilbúin í september.

Fundi slitið kl. 14:45

